

MÚLTIDÉZŐ

FORRADALOM NAGYATÁDON
1956.

MÚLTIDÉZŐ
XIX.

Forradalom Nagyatádon

1956.

NAGYATÁD
2006.

Szerkesztette és összeállította:

Nagyné Gyánó Ágota

Kiadó:

NAGYATÁDI MŰVELŐDÉSI HÁZ

Felelős kiadó:

Merész Emese

ISBN-10:963-87153-1-6

ISBN-13:978-963-87153-1-9

ISSN 1416-1311

Készítette a nagyatádi Mini Nyomda Kft.

200 példányban

E l ő s z ó

Méltón és értékén megemlékezni 1956. magyar forradalmának és szabadságharcának 50. évfordulójáról nemzedékünk lehetősége, felelőssége és kötelessége. A fél évszázada történtek meghatározó eseményei történelmünknek, nemzeti közgondolkodásunk alakulásának. Keressük '56 jelentésében, üzenetében azt, ami összeköt bennünket, ami segít megérteni korunkat, ami hozzájárul nemzeti értékeink és ügyeink eredményes képviseléséhez.

Nagyatádon is megérintette az embereket a forradalom, ide is eljutott és befogadásra talált a változtatni akarás gondolata és szándéka. Ebben a kötetben a nagyatádi eseményekről olvashatunk szemtanuk, résztvevők visszaemlékezései, feljegyzései alapján. Nagyatádon élő emberek fogalmazták meg mindazt, amit akkor megéltek, véghezvittek. A sorok között az eseményeken túl ott vannak a sokszor drámaian alakuló emberi sorsok is. Még élnek közöttünk a szemtanuk, résztvevők, így közvetlenül tőlük ismerhetjük meg a helyi történelem ezen időszakát.

Méltón és értékén akarunk megemlékezni 1956. ötvenedik évfordulójáról Nagyatádon. Ezt jól segíti, hogy az 56-os Szövetség nagyatádi szervezete hosszú évek óta hordozza, képviseli 1956. ügyét, üzenetét, hiteles történetét. Köszönet nekik mindezért.

Ez a kiadvány szolgálja az emlékezést, a figyelemfelhívást, a tanulságtételt egyaránt. Arra is készült azonban, hogy a felnövekvő nemzedékek megismerhessék nagyszerű

forradalmunk helyi eseményeit, az akkor Nagyatádon történeteket.

Munkájukért köszönet a visszaemlékezőknek, a szerzőknek és a kötet szerkesztőjének. Bízom benne, hogy az írásokat elolvasva jobban értjük 1956. forradalmát, történelmünket és korunkat is.

2006-ban Nagyatádon, az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulóján

Ormai István
Polgármester

I. rész

EGY KIÁLLÍTÁS TÖRTÉNETE

Az 1956-os forradalom félévszázados évfordulóján Nagyatád Város Önkormányzata ünnepi megemlékezést tartott.

Úgy éreztem, kötelességem, hogy a birtokomban lévő, lassan porladó, hivatalos – és magán dokumentumokat erre az alkalomra Nagyatád számára is nyilvánosságra ajánljam.

Édesapám – aki 1956-ban a Járási Nemzeti Bizottság tagja volt, 1976. novemberében meghalt.

Hagyatéékában megrendülve fedeztem fel a titokban őrzött kordokumentumokat, az internálótáborból hazairt levelezőlapokat, melyeket féltve őrzött.

Elmentettem őket azzal, hogy gyermekeim és utódaik is láthassák valamikor. Tizenöt év elmúltával kerestem meg a titkos csomagot, hogy igazolhassam, apám nem volt bűnös hazaáruló.

1991-ben a köztársasági elnöktől posztumusz kitüntetésben részesült. A nagyatádi Művelődési Ház készségesen segített a kiállítás létrehozásában. Az 56-os Szövetség élő tagjai is hozzájárultak a visszaemlékezések közreadásához.

Ezúton mondok köszönetet a Művelődési Ház dolgozóinak a nagyon színvonalas kiállítás megrendezéséért.

Ormai István, városunk polgármestere is elismerését fejezte ki, és egyúttal javasolta, hogy az összegyűjtött anyag birtokában szerkeszsem meg Nagyatád történetének az 1956-os forradalom helyi eseményeinek összefoglalását egy Múltidéző kiadványban.

A megtisztelő kérésnek – kortársaim segítségével – felelős tiszteleggel igyekeztem megfelelni.

Remélem, hogy ez a munka hozzájárul városunk történelmi múltjának jobb megismeréséhez.

Nagyné Gyánó Ágota

A FORRADALOM NAGYATÁDI KRONOLÓGIÁJA

1956. október 23. Rádió hírek:

Budapesten diáktüntetés a Bem szobornál, lengyelekkel szolidaritás.

A rádiónál a diákok követelésére a hatalom fegyveres választ ad.

1956. október 24. Nagyatád, Községi Tanács:

Tsz elnökök találkozója, melyen a forradalom híreit értékelik.

1956. október 25.

Kaposváron a Zrínyi kör felhívást, röplapokat szerkeszt, terjesztik megyeszerte. A felhívás a Somogyi Néplapban Fáklya címmel jelenik meg.

1956. október 26.

További rádió,- és személyes résztvevőktől kapott hírek.

1956. október 27.

Somogy Megyei Nemzeti Tanács kiáltványa.

1956. október 28. Nagyatád

Tüntetés a Kossuth szobornál 4-500 fő.

1956. október 29.

A Járási Nemzeti Tanács megalakulása, melyre a városi intézmények, vállalatok, küldötteket jelölnek, akik délután 5 órakor a leányiskola (ma a Bárdos Lajos Általános Iskola) tornatermében megalakítják a bizottságokat.

Járási Nemzeti Tanács: elnök: dr. Tusa Gábor, titkár: Dr. Pataki Vince. Tagjai: Dr. Álmos József, Gaál Aladár, Gergó Sándor,

Gyánó Ferenc, Járási Viktor, Kárpáti Kálmán, Kovács Ferenc, Lévavári Béla, Musztács István, Ország György, Pozvai Károly, Sárdi Sándor

Járási nemzetőr parancsnok: Vida József

Községi Nemzeti Tanács: Dr. Horváth Jenő, Gaál Aladár, Kárpáti Kálmán, Nagy Jenő

Községi nemzetőr parancsnok: Orbán Ferenc (A nagyszámú küldöttség a választásnál helyhiány miatt az udvaron is szavazott.)

A bizottságok – Gergó Sándor javaslatára elfogadták a Nagyatádi Járási Nemzeti Tanács Kiáltványát – melyet a helybeli nyomda sokszorosított.

1956. október 30-31.

A megyei ügyészség javaslatára Nagyatádon a Járási Pártbizottság és az ÁVO népszerűtlen tagjai védőőrizetet kaptak, melyet saját akarattal el is hagyhattak. (Senki nem élt az ajánlattal.)

1956. november 1.

Délelőtt ünnepélyes mise a ferences templomban. (A nagy tömeg még a parkban és a templom körül is állt.)

Délután ünnepi műsor a Hősök Szobránál. Dsida Jenő: Psalmus Hungaricus c. versét: Naményi Miklós 8. osztályos fiú szavalta. (Sárdi Sándor tartott megemlékezést)

Felnöttek és diákok együtt énekelték a Himnuszt. Utána koszorúkkal, virágokkal borították az emlékművet. (A Nemzeti Bizottságok nevében dr. Tusa Gábor és Nagy Jenő koszorúzott.)

1956. november 2., 3.

Már dolgoztak az emberek. Élelmiszergyűjtést szerveztek a pesti hősöknek. (A kolostor tetejéről eltávolították a vörös csillagot.)

1956. november 5., hajnali 4 óra

Simongát felől megjelentek az orosz harckocsik. Gépfegyveres katonák ülték körül a járművek tornyait, az utca két oldalára szegezve az ágyúcsöveket.

A nagyatádi börtön kapuját beszakították, miután egy gépfegyversorozatot adtak le.

1956. november 5 után 1958. végéig megtorlások:

Börtön, internálótábor, rendőrségi megveretések, a jeles napokon (március 15., október 23.) a forradalmárok begyűjtése, rendőri felügyelet alá helyezése, munkahelyeikről elbocsátása.

1989. október 23. A forradalom napja, nemzeti ünnep.

A TÖRTÉNESEK HELYSZÍNEI

1956-ban a forradalmi nagygyűlést
a Kossuth szobornál tartották

A bizottság megalakulásának helye
(Nagyatád-Zárda)

Ünnepi műsor, koszorúzás
Hősök szobra

A választott testületek tagjainak fotója:

Járási Nemzeti Tanács

titkár:
Dr. Pataki Vince

bizottsági tag:
Gergó Sándor

bizottsági tag:
Gyánó Ferenc

Községi Nemzeti Tanács tagjai:

Dr. Horváth Jenő

Nagy Jenő

II. rész

VISSZAEMLEKEZÉSEK

Az 1956-os forradalom somogyi eseményeiről – levéltári dokumentumok alapján – 1995-ben jelent meg egy vaskos könyv:

Az 1956-os Forradalom Somogyban. Szerzője: Szántó László. Számunkra addig ismeretlen adatokat olvashattunk. Szinte akkor találkoztunk a ténnyel, hozzátartozóink, barátaink nevével, akiket évtizedeken keresztül nyilvántartottak.

A még élők, akik azokban a sorsdöntő időkben közéleti szerepet vállaltak, felocsúdtak, nevüket és emlékeiket közreadták egy másik kiadványban, melyet Svájcba emigrált honfitársak segítségével jelentettek meg.

Címe: OLVASÓKÖNYV, M. Kiss Sándor szerkesztésében.

A Somogy megyei visszaemlékezések nagyatádi fejezetének anyagát: Gergó Sándor, Sárdi Sándor, Nagy Jenő, Nagy Jenőné és Király Imre vallomásai alkotják.

Az elbeszélők különböző helyszíneket ismertetve, színes képet alkotnak a város ötven évvel ezelőtti hangulatáról, és nagyon egységes gondolkodásáról, a történések megítéléséről.

Sajnos az elbeszélők közül már nem élnek köztünk: Nagy Jenő, Sárdi Sándor. Megrendítő az általuk elmondottakat olvasni.

Az utókor köszönete ez a Múltidéző mindazoknak, akik segítettek megörökíteni gyermekeink, unokáink számára.

Olvasókönyv

GERGÓ SÁNDOR

Sorkatonai szolgálati időm letöltése után, 1954 novemberében, a nagyatádi Járási Tanács VB. Mezőgazdasági Osztályán nyertem alkalmazást, mint körzeti agronómus. Két hónappal később járási főagronómussá neveztek ki. A főagronómus feladatai közé tartozott a termelőszövetkezeteket és a magángazdaságokat érintő szakigazgatási rendelkezések közvetítése és azok végrehajtásának ellenőrzése. A főagronómus külön hatáskörébe utalták a mezőgazdasági munkák minőségének ellenőrzését és a termésbecslést. Munkatársaimmal együtt rendszeresen részt kellett vennünk az esetek többségében kényszerrel összetákoltsz. havi közgyűlésein. Közlekedési eszközünk a kerékpár, legjobb esetben a lemezvillás 125-ös Csepel motorkerékpár volt.

A gyűlések rendszerint este kezdődtek és a késő éjszakába nyúlottak. Mivel magam is parasztszármazású vagyok, egy hullámhosszon voltam a gyűléseken bajaikat felpanaszoló, a nincstelenségüket és sanyarú sorsukat ecsetelő parasztemberekkel. Ekkortájt az 1953 nyarán bevezetett és Nagy Imre miniszterelnök nevével fémjelzett újjgazdasági szakasz már kimúlóban volt és a rövid ideig tartó enyhülési időszak is a végét járta.

1955 tavaszán újra fagyos szelek kezdtek fújdogálni.

Rákosi és a vele szövetkezett szélsőbalos klikk minden erővel azon munkálkodott, hogy a még csak embrionális állapotban lévő demokráciát megfojtsa és annak híveit, de főleg zászlóhordozóit - Nagy Imrét és harcostársait - szellemi karanténba zárja.

1955 kora nyarán, szovjet segítséggel már újra Rákosi az úr.

Az agrárszférában ismét a termelészövetkezetek tömeges szervezését eröltetik. Szigorúan lépnek fel a kötelező beszolgáltatást teljesíteni nem tudók ellen. Az akkori divatos szóval kifejezve „transzferálnak”, vagyis akiket még veréssel sem tudnak a tsz-ekbe kényszeríteni, azoktól elvesznek minden fellelhető terményt, állatot és minden mozgatható értéket, ha a szubjektíven kirótt adót nem tudják megfizetni. Visszatér az 1953 nyara előtti megbélyegző szóhasználat is: kulák, kizsákmányoló, osztályidegen, osztályellenség, imperialista ügynök stb. Dúl az „osztályharc”.

Ismét beindul a realitást és józanságot nélkülöző, az emberi értékeket semmibe vevő, sőt azokat megsúfoló, a jogot sárbataposó erőszakos tsz-szervezés.

1955 végén a nagyatádi járásban már 45 tsz működik, illetve vegetál. A pártbizottságok szervezte brigádok által összepofozott tsz-ek gazdálkodása magán viseli alakulásuk körülményeit és jeleit.

Nincsenek nagyüzemi épületeik, a korszerű gazdálkodáshoz szükséges eszközeik, nincs sem pénzbeni, sem szellemi tőke. Nyomorúságuk közepette hiányzik a jövőbe vetett hit összetartó ereje. Helyette a civakodás, veszekedés és gyűlölködés üti fel a fejét. A tárgyilagossághoz tartozik, hogy néhány korábban alakult és 1953 után is megmaradt tsz, amelyet ún. „egy alom alól való” emberek alakítottak, a gazdálkodás eredményét tekintve viszonylag elfogadható színvonalon működtek. (Az idézőjel közé tetteket nem pejoratív, hanem pozitív értelemben használom.)

Ezekben a tsz-ekben, hasonló életsorsot és múltat megélő, közel egyformán gondolkodó emberek, társadalmi csoportok alkottak közösséget. Ide sorolható a fülecs-pusztai, a lábodi

Népakarát és Béke, az ötvöskónyi Alkotmány és még néhány kisebb tsz.

Többségük csak vegetált és csodában reménykedve várták helyzetük jobbra fordulását, amire az egyre rosszabbodó kilátások semmi esélyt nem nyújtottak.

A lakosság nélkülözött. Alacsony volt a bér, akadozott az élelmiszerellátás és növekedett az elégedetlenség.

Több ezer kat. hold szántó ún. „állami tartalékterület” parlagon hevert. Ezeket volt gazdáik, menekülve a beszolgáltatás, adó szörnyű és teljesíthetetlen terheitől, átadták az államnak, az állam pedig a községi tanácsok kezelésébe adta. E kényszerhasznosított földek annyit sem termeltek, mint amit beléjük vetettek.

Az előzőekben röviden vázolt hibás agrárpolitika és a belőle fakadó emberi sérelmek jellemezték a járás mezőgazdaságát 1956 elején. A levegőben valami vibráló feszültség érződik és vihar előtti csend honolt.

Összeült az SZKP XX. kongresszusa.

Az emberek fellélegeztek. Egyre többen és bátrabban dugták össze a fejüket és vitatták a történeteket.

Egyre több, értelmiségieket és fiatalokat tömörítő szervezet, írószövetség, Petőfi Kör, TIT klubok, a somogyi Zrínyi Miklós Kör stb. tett nyilatkozatot és hitet a változások szükségessége mellett. Megyénkben a DISZ Zrínyi Miklós Köre gyűjtötte össze azokat a fiatalokat, akik elítélték az eddig folytatott hibás gazdaságpolitikát és azt teljesen új alapokra kívánták helyezni. Ennek a körnek volt vezető egyénisége Kunszabó Ferenc fiatal újságíró, akinek bátor hangvételű, a hibákat leleplező és osztorozó cikkei, riportjai rám is nagy hatással voltak.

1956. október 19-én meghívót kaptam - hivatalból, mint járási főagronómus – a „Somogyi összegezés” c. vitafórumra, amelyet Kaposváron a Tiszti Klubban akartak megrendezni.

A rendezvény hírére több ezres tömeg gyűlt össze, hogy csak az akkori Vörös Csillag mozi bizonyult alkalmasnak az emberek egy részének befogadására. Akik nem fértek be, azok az utcán állva hallgatták a benti felszólalásokat. Ennek a vitafórumnak megszervezésében és megrendezésében is oroszlánrésze volt Kunszabó Ferencnek.

Somogy mezőgazdaságának helyzetét és az ágazatban dolgozók életviszonyait feltáró és elemző tanulmány vitája során a hozzászólók szenvedélyes nyíltsággal mondtak véleményt az elhibázott és megbukott agrár- és gazdaságpolitikáról, az erőszakos és túllihegett tsz-szervezésről. Számon kérték sok ezer ember törvénytelen kitelepítését, bebörtönzését, a padlássöprést és mindazt a rosszat, amit a diktatórikus hatalom az ország népével szemben elkövetett. A fórumon megjelent Dobi István, az Elnöki Tanács akkori elnöke és társaságában Tildy Zoltán, volt köztársasági elnök, aki nemrég szabadult a Rákosi-Gerő páros börtönéből. Mindketten felszóltak, de beszédük fogadtatását hallva, nem nagy sikerélményben volt részük.

Engem Görög János tsz elnök és Kunszabó Ferenc által elmondottak ragadtak meg a legjobban.

Mindketten kemény szavakkal ostromozták az elkövetett hibákat és mondanivalójukat tények felsorolásával támasztották alá. Követelték a felelősök eltávolítását és a bűnösök megbüntetését. Felszólt Tóth István, a megyei pártbizottság első titkára is, aki egyetértett a „Somogyi összegezés” c. vitaanyag megállapításaival. A bírálatot jogosnak tartotta és „önkritikát” gyakorolt.

Ennek az embernek a ruházatát szaggató, önnön fejére hamut szóró megbánását sem akkor, sem most nem érzem, illetve érzem őszintének. Én Tóth Istvánt egy gögös és durva, hatalmával visszaélő, az emberiség legparányibb szikráját is

nélkülöző, az objektivitást félreseprő, kegyetlen emberként ismertem meg, állításomat a következő történettel támasztom alá.

Előjáróban el kell mondanom, hogy abban az időben a gépállomások kihelyezett körzeti agronómusai látták el a termelőségvetkezetek szakmai segítségét. Így volt ez Lábodon is, ahol Bácsi János bátyám és atyai barátom végezte ezt a feladatot mind a három szövetkezetben. Akik emlékeznek rá, tudhatják, hogy 1955 nyara milyen csapadékos volt. Július hónapban szinte minden nap esett. A gabonakeresztek beáztak, a szemek csírázásnak indultak.

Az emberek lesték, hogy mikor áll el az eső, süt ki a nap, és uzsgyi, mentek a keresztek szétrakni, a kévét szárítani. Előfordult, hogy mire végére értek a kepek szétrakásának, ismét megeredtek az ég csatornáit. Ilyenkor hamarjában összerakták azt, amit az előbb szétraktak. Így folyt ez az egyenlőtlen küzdelem az ember és a természet között heteken át.

Történt, hogy egy ilyen esős napon Tóth István, a megye teljhatalmú ura, autóba ült és villamos kalauzi szakértelmét kamatoztatva szemrevételezte a megye mezőgazdaságát.

Útja során eljutott Lábodra is, ahol a falu - tőle rettegő - tanácselnökét maga mellé ültetve végigautózott a falun. Ekkor pillantotta meg a hatvanas évei felé járó, gyalog menetben közlekedő Bácsi János agronómust.

A tanácselnöktől nyilván megérdeklődte, hogy ki ez az ember, mert az autót leállítva, az idős embert magához intve, megkérdezte, hogy honnan jön, hová megy, és mit csinál.

János bátyám a maga tisztelettudó modorában válaszolt és elmondta, hogy most jön a hosszúfalvi tsz-től, ahol az embereket kirendelte gabonát szárogatni, most pedig a „Népakarat” tsz-hez megy, hogy ott is beindítsa a munkát.

Az ég felé pillantva még hozzáfűzte, hogy már megint lógnak a felhők, rövidesen esni kezd és nem is tudja, hogy a gabonát miként lehetne megmenteni. Kár volt az utolsó mondatot kimondania, mert Tóth István magából kikelve ráordított, hogy nincs lehetetlenség, csak tehetetlenség, ami a szabotálással egyenlő. Vegye tudomásul, hogy az aratási és cséplési munkák szabotálásáért feljelenti, és bíróság előtt kell felelnie bűnös mulasztásáért. Ahogy mondta, úgy is lett. Rákosiék „független” magyar bírósága a megyei párt első titkárának nyomására 1955 év őszén több hónapos börtönbüntetésre ítélte ezt a becsületben megöszült, szakmáját értő és szerető, tisztességes öreg magyart. Vele együtt ítélték el Benke Imre komáját is, mert amikor az megtudta, hogy barátját Tóth István feljelentette, cifra káromkodások kíséretében „autós huszárnak” és még sok egyéb másnak nevezte a megyei első titkárt. Büntetésük letöltését 1956 tavaszán kellett volna megkezdeniük, de erre már nem került sor, mert a politikai zimankót enyhülés váltotta fel, és büntetésük végrehajtását felfüggesztették.

Tóth István márciusban behívatta kaposvári irodájába a két öreget és túlkapásáért bocsánatot kért tőlük.

Ma nagyon sok politikus úgy kezdi mondókáját, hogy „én úgy gondolom” és utána folytatja, hogy mit, hogyan gondol.

Nos, én nem csak „úgy gondolom”, hanem hiszem és vallom, hogy a kommunizmust megroggyantó forradalom és szabadságharc szikrája itt, Kaposváron pattant ki 1956. október 19-én, majd néhány napon belül már nagy lánggal lobogott az egész országban.

1956. október 23-án a Megyei Mezőgazdasági Igazgatóság termésbecslőjével, Csontos Lajossal Ötvöskőnyi határában késő délutánig az őszi kalászos gabonák állapotbecslését végeztük. Munkánk végeztével Lőczy János tsz-elnök barátom meghívott

bennünket egy kis pincei borozgatásra. Este 10 óra körül érkeztem haza.

A rádiót bekapcsolva értesültem arról, hogy fegyveres harc folyik a Rádió birtoklásáért. A rádió hol zenét, hol közleményeket sugárzott. A sugárzás közti időszakot fegyverropogás töltötte ki.

Október 24-én, szerdán, a községi tanács tanácskozó-termében „Burgonyatermesztési tanácskozásra” jöttek össze a tsz-elnökök és más tsz-vezetők. Megérkezett az előadó is a Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémiáról. Héjjas Feri kutasi tsz-elnök javaslatára a tsz-elnökök úgy döntöttek, hogy ezen a sorsfordító történelmi napon ne foglalkozzunk a meghirdetett témával, hanem hallgassuk a rádió híreit. Az indítvánnyal mindenki egyetértett. A rádió egymásnak ellentmondó közleményei zavarodottságot okoztak. Egyszer forradalomról, másszor ellenforradalomról beszéltek.

Miközben a fővárosban dörögtek a fegyverek, itt vidéken szinte érthetetlen csend honolt.

A szovjetek beavatkozása olaj volt a tűzre.

Ettől a pillanattól kezdve a forradalom a szabadságért, demokráciáért folytatott harcot az ország függetlenségére is kiterjesztette. A forradalom kiteljesedésével egyidejűleg csökkent az emberek félelemérzete és nőtt bátorságuk. Október 26-tól kezdődően beindult a vidék szerveződése is. Felvonulások, tüntetések zajlottak a községekben, „Aki magyar, velünk tart” jelszó egy közös táborba hozta az embereket. Senki sem kérdezte a vele együtt tüntetőtől, hogy ki vagy, honnan jössz. A lényeg az volt, hogy hová tart. Párttag és pártonkívüli, hívő és ateista, magyar és zsidó, cigány és sváb együtt menetelt és éltette a forradalmat.

A falu tette a dolgát. Szántottak, vetettek, törték a kukoricát és élelmiszert gyűjtöttek a főváros számára. Soha nem látott és

tapasztalt szolidaritás megnyilvánulásának voltunk tanúi.

Október 28-án délelőtt 10 óra körül egy kb. 10 főből álló, zászlókat vivő tüntető csoport vonult a Baross utcán a park irányába. A tüntetők a szovjet csapatok azonnali kivonulását, többpártrendszert, demokratikus választásokat, a beszolgáltatás eltörlését és teljes vallásszabadságot követeltek.

Amikor a tüntetők a nemrég állított II. világháborús emlékmű vonalába értek, velük szemben egy szakasznyi fegyveres katona sorakozott fel, lövésre tartott fegyverrel. A parancsnoki tiszt felszólította a tüntetőket, hogy oszoljanak, mert ellenkező esetben lövetni fog. Ekkor a tömegeből előugrott egy férfi, aki kabátja szárnyát szétnyitva, mellét verve azt kiáltotta a katonáknak, hogy „magyar testvéreim, ide lőjete! Ide lőjete, ha van merszete!”

A katonák szinte egyszerre engedték le a fegyverüket és elvegyültek a tüntetők között. A közben mintegy 400-500 főre szaporodó tömeg a Kossuth-szoborhoz vonult. Itt egy férfihang felszólította a katonákat, hogy a sapkájukról a vörös csillagot szedjék le, dobják el, mert annak viselése nem méltó a magyar katonához. Tisztek, tiszthelyettesek és sorkatonák szinte egyszerre nyúltak sapkájukhoz és tépték le, dobták a földre a vörös csillagot. A szobornál a Himnusz eléneklése után egy fiatal elszavalta a „Talpra magyar”-t, majd Ferenczi, a DISZ-titkár, beszélt az egybegyűltekhez. A tüntetés záróakkordjaként Sárdi Sándor tanár szavalta el a Szózatot.

Október 29-én délelőtt a Járási Tanács elnöke tanácskozásra hívta össze a tanács dolgozóit. A tanácskozás tárgya: küldöttek választása a Járási Nemzeti Tanács megalakításához. A dolgozók Varga Imre főállattenyésztő kollégámat és engem választottak küldöttnek. Nagyatád minden intézményében, vállalatánál és szövetkezeténél e napon választották meg a küldötteket.

A Járási Nemzeti Tanács alakuló ülésének időpontját este 5 órára tűzték ki, helye pedig az általános iskola - ma Bárdos Lajos általános iskola - tornaterme volt. A Járási Nemzeti Tanács legitimitását a minél nagyobb tömeg részvételével kívántuk biztosítani, ezért dr. Eröss István járási fő állatorvost kértük meg, hogy ismertsége és népszerűsége révén szervezze meg a kistádi, bodvicai és henészi parasztság megjelenését a gyűlésen. Közreműködése sikeres volt. Annyian gyűltek össze, hogy az épületen kívül rekedtek száma elérte a 300 főt. A gyűlést megelőzően a Mezőgazdasági Osztály dolgozóinak bevonásával Varga Imre barátommal közösen megfogalmaztunk egy kiáltványt, amelyet én olvastam fel a nagygyűlésen, általános helyeslés közepette. Kisebb-nagyobb szóváltások, replikázó hangoskodások és vita után a gyűlés megválasztotta a Járási Nemzeti Tanács tagjait és a Tanács tisztségviselőit.

Elnöke: Dr. Tusa Gábor.

Titkára és a Járási Tanács új vezetője: Dr. Pataki Vincze.

Tagjai: Dr. Álmos József, Gaál Aladár, Gál Ambrus, Gergó Sándor, Gyánó Ferenc, Kárpáti Kálmán, Kovács Ferenc, Lévavári Béla, Musztács István, Ország György, Pozvai Károly, Sárdi Sándor, Vida József.

Járási nemzetőrparancsnok: Vida József.

A gyűlés Lévavári Béla indítványát elfogadva megszavazta, hogy a Nemzeti Tanács intézzen kiáltványt a járás népéhez. A kiáltvány szövegezésével a gyűlés Lévavárit és engem bízott meg. Az újonnan megválasztott tagok egy részének közreműködésével azonnal hozzáfogtunk a kiáltvány megszövegezéséhez. Cservenitz Ferenc, a helyi nyomda küldötte vállalta, hogy a szöveget még az éjjel kiszedik és reggelre többezres példányban kinyomtatják.

A Nagyatádi Járási Nemzeti Tanács
kiáltványa
a nagyatádi járás dolgozó népéhez!

A Nagyatádi Járási Nemzeti Tanács 1956. október 29-én megalakult. A Járási Nemzeti Tanács tagjait a nagyatádi üzemek, a dolgozó parasztek, állami vállalatok küldöttsége választotta meg. A Községi Nemzeti Bizottságok megalakulása után azok küldöttjeivel a Járási Nemzeti Tanácsot ki kell egészíteni. A Nemzeti Tanács célja a teljes rend, nyugalom és folyamatos termelő munka biztosítása.

A Járási Nemzeti Tanács - a küldöttek javaslatait összegezve - az alábbi célkitűzéseket kívánja megvalósítani:

1. Magyarország függetlensége és a belső béke helyreállítása céljából a szovjet haderők azonnali kivonulását kell elérnünk. Amennyiben - ebben a kérdésben - az Ideiglenes Magyar Kormány a Szovjetunióval megegyezni nem tud, forduljon függetlenségünk biztosítása érdekében az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsához.
2. A belső megbékélés és a további tragikus magyar vérontás elkerüléséhez múlhatatlanul szükséges - felkelő szabadsághős - nemzetünk részére a teljes amnesztia biztosítása és a tragikus október 23-nak nemzeti ünneppé való nyilvánítása.
3. A jelenlegi parlament, amely a nép bizalmából született, azonnali hatállyal jelentse be feloszlását. A Hazafias Népfront által delegálandó Ideiglenes Nemzetgyűlés dolgozza ki az új választójogi törvényt, demokratikus alapon válasszuk meg - titkos szavazással - a többpártrendszerű új országgyűlést. Kívánjuk a parasztság sajátos érdekeit képviselő agrárpárt megalakítását.
4. Valamennyi dolgozó jobb életkörülményeinek megvalósítása érdekében követeljük a jelenlegi népnyzó

norma- és bérrendszer rendezését, nyugdíjak, szociális segélyek, családi pótlékok felülvizsgálását.

5. Követeljük a gyárak és üzemek munkástanácsok kezébe való fokozatos átadását.
6. A dolgozó parasztság helyzetének gyökeres megváltoztatása érdekében követeljük a jobbágyrendszerű beszolgáltatás és adózás megváltoztatását, fokozatos mérséklését és - a gazdasági helyzetünk alakulásától függően - a beszolgáltatás lehetőség szerinti teljes megszüntetését.
7. Meg kell teremteni a magyar sajátosságnak megfelelő szövetkezeti formát, a teljes önkéntesség elve alapján.
8. Követeljük a legteljesebb lelkiismereti és vallásszabadságot.
9. Követeljük a jelenlegi nemzeti tragédia előidézéséért felelős személyek nyilvános felelősségre vonását, követeljük a politikai vétségek miatt ártatlanul börtönre ítélt személyek azonnali szabadon bocsátását. Egyben követeljük a Szovjetunióban bármilyen címen - fogva tartott magyar állampolgárok hazaengedését.
10. Biztosítani kell azt, hogy az állami, társadalmi, kulturális és gazdasági élet minden területén a megfelelő képzettség és rátermettség érvényesüljön, pártállástól függetlenül.
11. Követeljük, hogy a múlt bűnös politikája miatt elhurcolt - ma még hontalan - parasztság a lehető leggyorsabban visszatérhessen otthonába, ott ingó és ingatlan vagyonát birtokába vehesse.
12. Követeljük, hogy a Járási Pártbizottság és a községi pártszervezetek a jövőben kizárólagosan csak a párt ügyeivel foglalkozzanak, mert a járás politikai és gazdasági ellenőrzése, irányítása a Nemzeti Tanács feladata.

Ahhoz, hogy a termelőmunka folyamatosságát biztosítsuk, feltétlenül szükségessé vált az, hogy a nép bizalmát nem élvező személyeket azonnal félreállítsuk, név szerint: Sasvári Ferenc VB-elnököt, Seres László VB-elnökhelyettest, Kányási Mária VB-titkárt és Schlágmüller Zoltán szervezési csoportvezetőt.

Arra kérjük a nagyatádi járás dolgozó népét, őrizze meg nyugalmát, védje a rendet, a közvagyonot. Dolgozzék szorgalmasan a munkahelyén, szántóföldön, gyárban, hivatalban egyaránt.

Kerüljön el minden összetűzést a sztálinista politika megrögzött híveivel, mert az igazság a mienk. Munkánkkal a boldogabb magyar jövőt építjük.

Nagyatádi Járási Nemzeti Tanács

Ígéretüket teljesítették. A kiáltványt már másnap a Nemzeti Tanács tagjai, vállalati, szövetkezeti küldöttekkel társulva szétvitték a járás minden községébe. Nekem Ötvöskónyi és Beleg községek jutottak, ahova Nyers Józseffel, a cipész KTSZ küldöttével együtt mentünk ki és a Járási Nemzeti Tanács üzenetét tolmácsoltuk a Községi Nemzeti Bizottságok részére. Nagyatádon a forradalom békésen zajlott le. Semminemű atrocitásra nem került sor. A Járási Nemzeti Tanácsba és a Községi Nemzeti Bizottságba beválasztott tisztségviselőket a közrend fenntartásának elve vezérelte. Mindenhol, ahol kellett, felléptünk az önbíráskodás ellen.

A termelőmunka feltételeit igyekeztünk biztosítani és szerveztük az élelmiszerek gyűjtését a közellátás nélkül maradt Budapest számára. Felemelő érzés volt látni és tapasztalni a ma hiánycikknek számító összefogást és egyetakarást. Az események gyorsan követték egymást, a forradalom elbukott.

Megkezdődött a hazafiak elleni terrorhadjárat. Ebben a véres megtorlásban pártalkalmazottak, katonatisztek és az ún. pufajkások jártak az élen.

A magyar *kvizlingek* szégyenérzet nélkül kürtölték világgá, hogy a szovjet csapatokat ők hívták be a nép felkelésének leverésére. Hazaárulásuk megbocsáthatatlan.

Az ország elnémult. A félelem légköre vált uralkodóvá, amit személyesen is átéltem.

Éjjeli házkutatások, elhurcolások és félholtra verések jellemezték ezt az időszakot. A félelem és hallgatás csendjét csak tavasz elején sikerült helyreállítaniuk.

Nagyatádon a forradalom napjaiban volt szerencsém megismerni a köztiszteletben álló Gaál Aladárt és dr. Pataki Vinczét, akik a járás közigazgatási vezetését vették át. Ők már nincsenek köztünk, de emlékük szívünkben él. Itt él köztünk dr. Horváth Jenő barátom, akit a Községi Nemzeti Bizottság vezetésével bíztak meg.

Szólnom kell még Vida József századosról - posztumusz ezrederől -, a Nemzetőrség megfontolt, józan parancsnokáról, aki a közrend fenntartásában szerzett érdemeket.

Nem feledkezhetünk meg dr. Tusa Gáborról, a Járási Nemzeti Tanács elnökéről, aki kétéves börtönbüntetést kapott, Lévavári Béla vegyész-mérnökről, Pozvai Károly banktisztviselőről, akit a pufajkások kegyetlenül megverték, Gyánó Feri bácsiról, Nagy Jenő bajtársam apósáról, akit a forradalom után internáltak, Kurucz századosról, aki első között állt a forradalom szolgálatába. Király Imre, Vránics Ferenc nemzetőrként szolgáltak. Utóbbi többször begyűjtötték és megverték. Súlyos börtönbüntetést szabtak ki Dombi József, Palaics János, Szabó János és Palaics György volt nemzetőr bajtársaimra. A vád ellenük: fegyverrejtegetés. Ügyüket katonai rögtönítélő bíróság tárgyalta.

Thurzó Zoltánné fonalgyári munkástanácstagot állásából kirúgták és csak bedolgozói munkavállalásból tudta magát és családját fenntartani. Kirúgták állásából Vránics Gyula gépállomási műhelyvezetőt, Fata László rendőrtisztet. Az volt a bűnük, hogy esküt tettek a forradalom mellett.

A Járási Nemzeti Tanács tagjai közül mára már csak ketten élünk: Sárdi Sándor Kaposváron, én pedig Nagyatádon. Az akkori iskolavezetés Sárdi Sándort is elparancsolta Nagyatádon a katedrától.

Ezek az emberek a későbbiekben is állandó fenyegetettségben éltek. Mi voltunk az ellenforradalmi csöcselék, az imperialisták ügynökei, a szocializmus esküdt ellenségei, pedig mi csak a hazájukat szerető emberek voltunk, akik fellázdattunk a hazugság, az önkény, az ostobaság, az elnyomás és hazánk megszállása ellen. Nem csináltunk semmi különöset, nem voltunk hősök, csupán olyan emberek, akik tették, amit tenniük kellett, akik szerették a szabadságot és népüket és ragaszkodtak az igazsághoz. A kádári-rendszer konszolidálásával az elnyomás enyhült, de a hazugság tovább élt.

SÁRDI SÁNDOR

Szándékom és akaratom ellenére lettem aktív résztvevője az októberi események 13 napjának. Tanár voltam Nagyatádon.

Az iskola a megszokott életét élte október második felében.

A megye részéről vizsgálatot akartak tartani egy feljelentés alapján. A vizsgálatot Rozs György vezette. Az októberi események miatt a vizsgálatot gyorsan befejezték, és a „brigád kereket oldott”.

Október 23-án hangzott el a rádióban Gerő Ernő

félbeszakadt beszéde, amely „olaj volt a tűzre”. Másnap már összesúgtak az emberek. A híreket mondogatták egymásnak. A hírforrások voltak: a rádió, a Szabad Európa-rádió, a Budapestről hazajöttek és a valóság hírei.

A tantestület nagy része örült a híreknek, a bizonytalanság érzése azonban kiült az arcukra.

Országszerte nemzeti bizottságokat alakítottak. Ezekben a bizottságokban minden szervezetnek, üzemnek képviseltetnie kellett magát egy vagy két küldöttel. Selmeczi Miklós igazgató továbbra is képviselni akarta az iskolát. A tantestületből senki nem emelt kifogást ellene. (Azonban a gimnázium akkori tanára, Deli István közölte velem, nagyot csalódtak, hogy Selmeczi képviseli a tantestületet a nemzeti bizottságban.)

A gimnáziumi tanárok már kitűzték a nemzeti színű szalagot. Mi a nemzeti szint gyászszalaggal kötöttük át. Én ezt a szalagot egy kedves szülőtől, Ormainétól kaptam. A gyászszalag a forradalomban hősként elesettek jelképe volt.

Úgy alakultak az események, hogy egy népgyűlést hívtak össze iskolánk tornatermében, úgy este 6 óra körül. A népgyűlésnek kellett a küldötteket elfogadnia, Selmeczi Miklós engem kért meg, hogy képviseljem az iskolát ezen a gyűlésen, mert a vidékről érkező anyját várja. (Akkor még nem fedeztem fel azt az analogikus hasonlóságot, hogy tudniillik, ha „meleg” lett a helyzet, például a fronton is, a szakaszomat küldték el utóvéd- és harcélőrsi feladatokra.)

A tornateremben sokan jöttek össze. A nyitott ajtónál és az ablakoknál is rengetegen voltak. A jelölteknek a pódiumon a tömeg előtt meg kellett jelenniük. A legtöbb jelöltet megtapsolták. Voltak olyanok is, akiket kifütyültek. Abban állapotok meg a gyűlésen, hogy a jelöltek másnap összejönnek és megválasztják a vezetőséget.

A nemzeti bizottság elnökévé dr. Tusa Gábort jelölték. Ő az erdőgazdaság részéről jött. Nagyon művelt volt, több nyelven beszélt. Garancia volt a személye arra, hogy szélsőséges esetek majd nem fordulhatnak elő.

A titkár dr. Pataki Vince, a népszerű főjegyző lett. Ekkor már Szálai Erzsébet kolléganőmmel mi ketten képviseltük az iskolát. (Szálai Erzsébet nagy hazafi volt. Kaposvárról helyezték iskolánkhoz. Képzett, művelt tanár hírében állott.)

A nemzetőrség parancsnoka Vida József lett. Ő nagyatádi születésű, és az előző rendszer főhadnagya volt.

Én azzal a kikötéssel voltam hajlandó a bizottságban részt venni, ha garanciát kapok arra, hogy senkinek sem eshet bántódása a tantestületünkből, valamint, ha minden intézkedésben kikérik a véleményemet, ami a tantestületet érinti.

A Kereskedelmi Szövetkezet részéről Ilics Józsefet (Dodót), a bolt vezetőjét jelölték a nemzeti bizottságba. Ilics ezen a választógyűlésen kijelentette, hogy kommunista volt és marad. A választók megtapsolták. A jelölést nem vállalta. Dr. Tusa Gábor a nemzeti bizottsági gyűlésen jelentette ki: „abból senkinek kellemetlensége nem lehet, hogy párttag”. Mi polgári demokrácia megteremtésén dolgozunk. A rendet „firkósbottal” is fenn lehet tartani. Nem adunk fegyvert, mert esetleg illetéktelenek kezébe kerül, akik bosszúállásra használnák fel. Ezekben a napokban Slágmüller, aki a községi tanács elnöke volt, úgy tűnt el Nagyatádról, mintha „puskából lőtték volna ki”.

Csordás János községi párttitkár nagy sietséggel Lábodra távozott egy ismerőséhez.

Selmeczi Miklós a hamarjában összehívott tantestületi gyűlés előtt önként lemondott igazgatói állásáról. Erre a lépésre senki sem kényszerítette. Kraumann Eriket választottuk meg helyette. (Úgy tudjuk, hogy a csehszlovákok „űzték” el a

Felvidékről bátor magyarságtudatáért.) Helyettese Varga Mária tanárnő lett.

Akkoriban egyedül Ilics József mert csak kiállni kommunista meggyőződéséért.

Az események ellenforradalmi jelleget nem mutattak.

A pontos dátumokra már nem emlékszem. Egyik napon felvonulást szerveztek. Utána ünnepséget tartottak a Kossuth-szobornál. Felkerestek a lakásomon a felvonulást szervező DISZ-es fiatalok, s arra kértek, mint volt tanárukat, álljak a felvonulás élére. Vezessem őket és szavaljam el a Szózatot. A tantestület is helyeselte. Azt mondták, hogy legalább lesz valaki, aki közben tartja a fiataliságot. A felvonulás útiránya Kisatád felé vezetett a Kossuth-szobortól indulva. Először Baross utca, majd Kisatád, később Zrínyi utcán leírva a félkört, végül ismét megérkezés a Kossuth-szoborhoz. Abban reménykedtünk, hogy Kisatádon a parasztság hozzánk csatlakozásával bővül majd a csoport. Ez az óhaj nem következett be. Egyetlenegy paraszt fiatal sem csatlakozott hozzánk. Lelkesen énekelve érkeztünk vissza a szoborhoz. A tantestületből még rajtam kívül Szálai Erzsébet és Bacsoni Magdolna vett részt. A szobornál Feri öcsém is felvonult. Az ünnepségen elhangzott egy DISZ-es részéről a Talpra magyar! szavalata. Majd Ferenczi, a DISZ titkára mondott beszédet. A végén én szavaltam el a Szózatot. Az általános iskolás tanulókat nem vonultatták fel.

Azokban a napokban arra is figyelmes lettem, hogy a környező falvakból egyre jöttek a korábban kitelepített és a már visszaköltözött parasztok az elhurcolt bútoraikért, hogy visszaállítsák a jogos otthonaikba. Jól tudták, hogy kinél kell keresni az „elzabrált” holmijaikat. Nem tudok arról, hogy ebből valakinek is atrocitása származott volna.

Azon napok egyikén nyílt parancs érkezett a kaposvári ügyészségről, hogy a kompromittált egyéneket kísérik be a járási fogdába azzal a célzattal, hogy ott védettebb helyen lesznek, mint a lakásukon. Ugyanis így kevésbé lesznek kitéve a zaklatásoknak.

A feladatot Valesics nevű, nagyatádi születésű hadnagy hajtotta végre az embereivel. A fogdába kísérteket bármikor látogathatták a hozzátartozóik. A kapott ételmen kívül annyi ételmet vihetek be, amennyit csak akartak. Egy ízben meglátogatta őket Pataki Vince, a nemzeti bizottság titkára. Azt mondta: „bárki elhagyhatja a helyiséget, hazamehet”. Senki nem élt a lehetőséggel. Azt mondták, hogy itt biztonságban vannak. November elsejét írunk. Nálunk a templomban délelőtti ünnepélyes gyász misét celebráltak az elesettek lelki üdvéért. Délután a hősök szobránál ünnepség zajlott. Mindegyik szervezet leróta a kegyeletét. Elhalmozták az emberek a szobor talapzatát koszorúkkal, virágokkal. Mintha csak azt a mulasztást lettek volna hivatva pótolni, hogy az eddigi évek hosszú során hivatalos helyekről senki sem törődött hősi halottak kultuszával. A nagy tömeg mellett az iskola és a gimnázium tanulóifjúsága is részt vett a gyászünnepségen. Az ünnepségen elhangzott Dsida Jenő Psalmus Hungaricus című verse. Naményi Miklós nyolcadik osztályos tanuló szavalta

A Himnusz éneklésével ért véget a gyászünnepség.

Az iskolánkban kicseréltük a korábbi címereket Kossuth címerekre. A rajzot tanító Kraumann Erik készítette azokat.

1956. november 5-én Nagyatádon is megjelentek a szovjet tankok. Véget vetettek gyönyörű terveinknek.

Selmeczi Miklós ismét igazgató lett iskolánkban. Ismét a volt kommunisták kaptak funkciót.

Megkezdődtek a rendőrségnél a kihallgatások a „pufajkások” segítségével, amelyek gyakran veréssel

fejeződtek be.

A disszidálás gondolata sokak fejében megfordult. Többen elköszöntek tőlem, akik ezt az utat választották. Dr. Villax László orvosnak, a szülőotthon vezetőjének is el kellett menekülnie. Sok értékes embernek kellett elhagynia országunkat.

NAGY JENŐNÉ

Nagyatád térsége a háború után jelentős hátránnyal indult más településekhez képest. A négy hónapos ostrom következtében az épületek zöme romos volt, lakhatatlan. Rákosi Mátyás hatalomátvétele betetőzte a nehézségeket. Pár kilométerre tőlünk húzódott a határsáv. A nagy létszámú határőrtiszt-családnak lakás kellett. Építésre nem volt pénz, elvették a másét. Mondvacsinált ürügyekkel a hortobágyi táborba internálták családostól a lakosság egy részét, másokat pedig a hátszágba, kényszerlakhelyekre költöztettek.

A kitelepítésnél fő szempont az volt, hogy a visszamaradt lakóház jó állapotban legyen. Így elsősorban azok jártak rosszul, akik igyekeztek eltüntetni a háború pusztításait.

Nagyatádon kevés számú parasztság élt, de sokan laktak kertes házakban, barom- fit, disznót tartottak. A padlássöprések idején még a piacon vásárolt takarmányt is beszolgáltatták.

A lakosság - a hatalomhoz hű, szűk réteg kivételével - igen nagy elkeseredéssel, sőt félelemmel élte meg a történeteket.

A mi családukban is akadt ötgyerekes rokon a hortobágyi internálótáborban, fiatal lány „málenkij robotra” hurcolva a Szovjetunióba és 62 évesen állás és nyugdíj nélkül maradt szülő, iskoláskorú gyerekekkel. 1953-ban, Sztálin halála után feléledt a remény életünk jobbrafordulásában. Megerősítette

hitünket az is, hogy 1953-ban Nagy Imre fellépése nyomán már oldódott a feszültség, és az is, hogy 1955-ben Ausztriát elhagyták az orosz megszállók.

1956-ban a rádión és újságokon keresztül éreztük, hogy változás várható. De Pest messze volt tőlünk, a párt hatalma nálunk szilárdnak látszott. Hallgattuk a rádiót. Gerő Ernő provokáló beszéde megszakadt, nem tudtuk, mi történt. Hírek helyett zeneközvetítést hallottunk. Másnap reggel megdöbbenve tapasztaltuk, hogy fegyverropogás kíséri az adást. Mindenki hírekre vadászott, az utcán izgatottan, majd egyre lelkesebben tárgyaltak az emberek. Mindenütt barátságos arcokkal találkoztunk, ismeretlenek köszöntötték egymást, teherautókon munkásfiatalok integettek, nemzeti zászlókat lengetett a késő őszi napsütésben a szél.

A változást tettekkel is vállalók, a bátrabbak már az első napokban körülnéztek, mit lehet tenni itt a végeken?

Nagyatád lakói hagyományosan tartózkodtak a szélsőségektől. A legfőbb feladatnak az látszott, hogy zökkenőmentesen alkalmazkodjanak a kedvezően alakuló körülményekhez. Vigyáztak arra, hogy a törvénytelenések miatt az emberekben jogosan felgyült keserűség ne vezessen személyes leszámolásokhoz.

Valamennyi intézményt, vállalatot telefonon keresték meg a megyétől, hogy csatlakozzanak az országos bizottságokhoz, melyek a törvényesség őrei és az új rend megteremtői lesznek. Így került apám és férjem is a mozgalomba.

Az Útfenntartó Vállalat dolgozói vezetőjüket: Gyánó Ferencet jelölték, míg a Magyar Nemzeti Bank helyi fiókjánál Nagy Jenőt és Pozvai Károlyt választották küldöttnek.

Apám, Gyánó Ferenc a járási, férjem, Nagy Jenő pedig a községi Nemzeti Bizottság tagja lett.

NAGY JENŐ

Emlékezetem szerint 1956. október 29-én a Baross utcai iskola egyik osztálytermében gyülekeztünk, hogy megbeszéljük az eseményeket és a teendőket, és vártuk a beígért kaposvári küldöttet. A megyeszékhelyen akkor már megalakult a Nemzeti Bizottság és iránymutatást kaphattunk a további feladatokról. A küldött meg is érkezett, elmondta küldetése célját, melyet a nagyatádi Lévavári Béla értelmezett és foglalt össze. Ezt követően megválasztották a községi, majd a járási nemzeti bizottsági tagokat. Dr. Tusa Gábor lett a járási NB elnöke, apósom, Gyánó Ferenc és bankos munkatársam, Pozvai Károly a járási NB tagjai, magam pedig a községi NB tagja lettem.

Hírek érkeztek arról, hogy Háromfa és Bakháza községben igen feszült a helyzet. A nagyatádi NB felkérésére apóssommal együtt vállaltuk, hogy kimegyünk a két faluba és lecsillapítjuk a lakosságot, megalakítatjuk a helyi Nemzeti Bizottságokat.

Október 30-án indultunk a nagyatádi Községi Tanácstól egy Pobjeda személygépkocsival. Hatalmas magyar zászlót tűztünk az első ütközőre és a gépkocsi motorházához erősítettük. Menet közben gyönyörűen lobogott, így érkeztünk Háromfára, ahol már nagy tömeg várt bennünket a község központjában. Mindjárt elvegyültünk az emberek között, volt néhány ismerős, katonabajtársammal öt év után találkozhattam. Apósom, aki korábban járási útbiztos volt, szintén talált régi ismerősöket. Rövid üdvözlések után felálltam egy köemelvényre és beszédemben elmondtam a nagyatádi NB üzenetét, majd felkértem őket, hogy alakítsák meg a háromfai Nemzeti Bizottságot. Felhívtam a figyelmüket, hogy az őszi munkák elvégzése, a jövő évi kenyér biztosítása elsőrendű feladat. Várják meg a TSZ-be bevitt jószág és felszerelés ésszerű szétosztását. Vigyázzanak arra, hogy esetleg ital hatása alatt

tettegességre ne kerüljön sor. A bűnösök felelősségre vonását bízzuk a bíróságokra, egyéni bosszúállásnak nincs helye. Idéztem: „Mi magyarok oly kevesen vagyunk, hogy még az apagyilkosnak is meg kellene bocsátani”.

Erre többen bekiabáltak: „De nem a hazaárulóknak!”

Beszédemet befejezve ismét közvetlen beszélgetésben ajánlottuk, hogy választással miként alakítsák meg a Nemzeti Bizottságot, mi a teendő, hogy kell végrehajtani.

Békességben elváltunk egymástól és délután átmentünk Bakházára, ahol az egyik, zsúfolásig telt iskolateremben már vártak bennünket.

Még útközben mondtam apósomnak, hogy itt most te beszélj, mert nekem már kiszáradt a torkom. Ő úgy kezdte mondanivalóját, hogy válasszák meg a Nemzeti Bizottságot, lehetnek benne egyéni gazdák és tsz-tagok is. A tsz-tagok említésének hallatára a jelenlevők, mint akiket a darazsak csíptek meg, úgy ugrottak fel és kiáltották, hogy tsz-tagokról szó sem lehet! Ekkor átvettem a szónoki szerepet és sikerült lecsillapítani az indulatokat. Lényegében ugyanazokat mondtam el, mint Háromfán és végül békességben búcsúztunk el Bakházától is.

Egyik nap, körülbelül november 1-jén, a nagyatádi volt Korona szálloda nagytermében a járás községeiből a NB-i küldöttek és a honvédség vezetői jöttek össze és velük tartottunk megbeszélést. Itt megtárgyaltuk a Nemzeti Bizottságok feladatait. Elsősorban a közbiztonság és a termelés volt a fő téma, különös tekintettel az őszi munkák elvégzésére. Felszólaltam az üzemanyaggal való takarékoság érdekében, mert nem láttuk biztosítottnak az utánpótlási lehetőségeket. Problémák adódtak a katonasággal, ők arra hivatkoztak, hogy csak felsőbb parancsra cselekedhetnek. Ezért megbíztuk Pozvai Károlyt, hogy menjen ki a laktanyába és ott alakíttassa meg a

Nemzeti Bizottságot. Az éppen ott szolgáló egyetemisták segítségével ez sikerült is.

Közben a községben állandó mozgásban voltak az emberek, a hangulat eufórikus volt. Több csoport koszorúzott a Kossuth-szobornál. A járási Nemzeti Bizottság nevében dr. Tusa Gáborral koszorúztunk a Hősök szobránál. Az elnök beszédet is mondott, megemlékezett a budapesti harcok hőseiről.

November negyedikével a barátságos, késő őszi napsütés nemcsak jelképesen ért véget. Bőrünkön éreztük a hideghullámot, míg a sötétben a rádiót világító állomásjelzőjét figyeltük. Először a Kossuth Rádió némult el. Utolsó jajkiáltására még ma is emlékszem: Világ kultúrnépei, segítsetek!

Lázasan kerestük a hangokat. Angolul, németül és más nyelveken csak azt hallottuk: Intervenció!

Hajnalban felmorajlottak a tankok. Felkaptuk a gyerekeket - 4-5 évesek voltak - és rohantunk a pincébe. Egy sorozatlövés kattogott, majd csend lett.

NAGY JENŐNÉ

Bénultan hallgattuk Kádár árulását, aki pár napja még a demokratikus többpártrendszerrel beszélt...

Tél jött, áramszünetek, sztrájkok. Százezrek menekültek. Mi csak vártunk, nem kívántuk elhagyni hazánkat, hiszen a mi kis tiszta, szolid forradalmunk alatt nem ártottunk senkinek.

Nem így értékelték az újra hatalomra került diktátorok!

Már 1957. március 15. előtt megkezdődtek a „begyűjtések”. Apámat, Gyánó Ferencet Nagyatád ügyésze, dr. Gáspár József figyelmeztette ismerőseinken keresztül, hogy neve szerepel a listán. Így többször is sikerült a „jeles napokon” rokonoknál

elrejtőznie. Mi, akik szüleinkkel együtt laktunk, megtapasztalhattuk a hatalom „úri” modorát. Géppisztolyosan csörtettek a lakásban, nem törődve a rácsos kiságyakban sikoltozó gyerekekkel.

Végül 1957. július 17-én tartottak házkutatást, akkor apám vidéki munkahelyén tartózkodott, ott fogták el.

Későbbi beszélgetésünkből tudom, hogy viharos, sötét éjszaka volt, egy nagyatádi ismerőseivel együtt - hatósági autóval - az erdőszélre hurcolták, pofozták őket és pisztolyt sütöttek el a fülük mellett. Azt hitték rémülten, hogy a másikukat kivégezték.

Utána a kaposvári börtön pincéje következett. Falhoz támasztott kezekkel két napig kellett ott állnia. Miután nem vallott - nem is volt mit -, Tökölre internálták minden hivatalos végzés nélkül. Itt hivatkoznék az MSZMP S.m. Int. Biz. 1956. december 20-i ülésén Sólyom Gábor beszámolójára:

„Igen komoly problémánk van az ügyésséggel. Igen sok esetben a rendőrség által őrizetbe vett személyeket azért bocsátják el, és szabadlábra helyezik, mert az ügyésség felmenti őket a vád alól.” Mivel törvényes alap nem volt, maradt az internálótábor.

Apám börtönleveleiből nem tudtuk meg, mi történt - nem írhatta meg -, csak szabadulása után mesélte el.

A táborba összeterezték sok ezer foglyot mind összeverték gumibottal, hátukat és talpukat. Közben az idegen kiejtéssel beszélő verőlegények azt hajtogatták: Kellett nektek talpára magyar? Zuhanyozáskor látták egymáson a véres csíkokat. A lelki kínzások közé tartozott, hogy kaptak engedélyt beszélőre, hazaküldhették. Édesanyám ezzel fel is utazott, és a tűző napon sok-sok más hozzátartozóval együtt várakoztak estig, de nem engedték be őket a táborba.

Szegény apám kétségbe volt esve, hogy a családja cserbenhagyta.

Így írt: „Kedves gyermekeim! Csalódásom, hogy a látogatási engedély ellenére sem látogatott meg senki, kimondhatatlan! Nagyon kérlek benneteket, ne feledkezzetek meg rólam!”

Apám a veréstől agyrázkódást szenvedett, egy nyaki csigolyája megsérült. (Szabadulás után gipszkötést viselt a nyakán.)

A verés miatti sérülése következtében hamarabb szabadult, de utána rendőri felügyelet alá helyezték és ez még hosszú ideig sok éjszakai zaklatással járt, és dolgozni sem mehetett.

A REF határozatának indoklása felületes, nem hiteles.

Apám Nagyatádon - ahogy említettem is - részt vett a gyűléseken, de nem ő szervezte - az akkori lelkes hangulatban -, mikor mindenki az utcán volt, a gyűlések spontán szerveződtek. A 16 pontos követelést, mellyel teljes mértékben egyetértett, sajnos, nem ő olvasta fel. A gyűlésen résztvevők nagy száma és a felszólalókon kívüli közbekiáltások miatt sem akkor, sem később nem állapítható meg, hogy ki, mit mondott. Még az sem tudja, aki ott volt, de főleg nem az indoklást aláíró Sólyom Gábor rendőrőrnagy, aki csak 1956. november 22-től jött Somogyba „rendet csinálni”.

Soha nem derült ki, hogy kinek a személyes ötlete volt apám internálása. Mert a Somogyország 1957. március 30-i cikke, mely a nagyatádi ellenforradalmárokról szól, nem ad rá feleletet. „Díszes társaság!”

Pajor Lajos gépkocsivezető, dr. Almos József orvos és Gyánó Ferenc a gépállomáson követelték (többes szám, nem tudni, ki, mit mondott), hogy adják oda a Zetor első kerekéről a gumit, pont jó a Pobjedára! Elég ok ez egy 54 éves ember megalázására, összeverésére?

Soha nem heverte ki a megpróbáltatásokat, megbélyegzettnek érezte magát, aki családját - akaratán kívül - hátrányos helyzetbe juttatta. (Pedig a vállatáson még azt sem említette meg, hogy veje, Nagy Jenő is együtt volt vele a vidéki szervezéseken.)

Anyám 6 év múlva, 54 évesen meghalt, apám még ezzel a súlyos csapással is tetézve, agyvérzéstől 3 évig - nagyrészt ágyhoz kötötte - tizenkét évvel később.

Mi tudtuk és végre nyíltan vállalhatjuk: becsületes volt, ártatlanul szenvedett, nyugodjék békében.

KIRÁLY IMRE

1956-ban tényleges katonai szolgálatra hívtak be a nagyatádi Kiegészítő Parancsnokságra, majd később áthelyeztek bennünket (kb. 10-15 főt) a nagyatádi Nemzetőrséghez. Parancsnokom, Vida József százados keze alatt teljesítettem a reám bízott feladatokat. Rajparancsnok voltam. Első alkalommal a somogyszobi úton beásva vártuk a szovjet bevonulókat, akik Nagyatád felé tartottak.

Összeütközés nem volt, mert visszairányítottak bennünket a nagyatádi városi börtönhöz. Ott beosztottak az ott levő egyetemistákhoz. Velük együtt közösen őrséget kellett teljesítenünk, vagyis az ott fogva tartott ÁVH tisztek és a nagyatádi Pártbizottság munkatársai voltak őrizetben.

Különböző helyeken őrhelyeket állítottak fel és ott teljesítettünk szolgálatot. Továbbra is rajparancsnok voltam.

Az ott levő egyetemistákból kb. 10 főt máshová irányítottak, és így csak mi nemzetőrök maradtunk a börtönnél. Két börtönőr volt még velünk. Szolgálatunk kb. 1-2 hétig tartott, mely idő alatt semminemű incidens nem volt. Az utolsó

49 órában folyamatos szolgálatban voltam. Hajnali fél 5 órakor egy szovjet harckocsi érkezett a kapu elé, csövével beszakította a kaput és géppuskasorozatot adott le a hátsó udvari tüzelőtároló tetejére.

Összeszedtem már előtte az őrszemeket és bevonultunk az épületbe. Felszólítottam az öröket, hogy ne lőjenek és tegyék le a fegyvert, mert felmérésem alapján láttam, hogy nagy túlerőben vannak az oroszok, így kár lett volna velük a harcot felvenni. Ezt látva a szovjetek bejöttek az épületbe és megkérdeztek bennünket, hogy megadjuk-e magunkat, vagy felvesszük a harcot.

Mint az előbb is említettem, a túlerő miatt nem láttam célszerűnek, hogy az ott levő nemzetőrök és a magam életét áldozzam, így elkerültük a vérontást. Négy szovjet katona és egy tiszt bejött a tolmáccsal és kérdezték, de még előtte engem kigúnyolt, hogy „oficér” és pisztollyal lökdösött és a mellemet ütögette, durván szidott az ő nyelvükön, de részben megértettem a hanghordozásából és a magyarral egyező szavakból, hogy milyen durva szavakat használt, fenyegetően hangzott, és a durva viselkedéséből. Tolmácson keresztül kérdezte, hogy hol vannak az épületben a foglyok. A tolmácsot nem ismertem, nem nagyatádi volt. Később tudtam meg, hogy kaposvári.

Újból megkérdezték, hány fogoly van és voltak-e bántalmazva az ott levők, továbbá, hány halott van.

Válaszomban közöltem, hogy az ott fogva tartottak közül senki nem volt bántalmazva, életben vannak és nincs halott, sem az ÁVH-s tisztek, sem a pártbizottsági dolgozók között. Velük semminemű incidens nem történt, jól vannak. Ezek után láttam, hogy bementek az épületbe, a szovjet katonák is velük mentek, akik sorban hajtották ki a jelen levő nemzetőröket, az udvaron sorba állították őket a fal felé fordulva. Engem négy

szovjet katona géppisztolyok között fogva tartott. A szovjet tiszt állandóan kiabálva magyarázott a tolmácsnak. Ő fordította, hogy engedjem ki a fogva tartottakat. Először a zárkából az elítélt, büntetésüket töltőket engedtem ki, majd az ÁVH-sokat és végül a pártbizottságiakat.

A szovjet tiszt végül közölte, hogy a büntetésüket töltő rabokat zárjuk vissza. Ezek után a szovjet tiszt parancsot adott a katonáknak, hogy minket pedig állítsanak sorba, és lőjenek le, mint forradalmárokat.

Az ott levő Szabó Gábor párttitkár rákérdezett, hogy mit akar tenni és miért a nemzetőrökkel? Újból azt a választ adták, hogy ki kell végezni őket.

Ekkor az ott levő Koleszár Sándor, Nagy Pál, Voltig Lajos közölte, tolmácsolja a tisztnek, hogy a nemzetőröket nem szabad bántani, mert ők védték meg őket azzal, hogy őrseget tartottak és nem engedtek be senkit, így maradtak életben.

Ezek után a nemzetőröket bekísérték a Tanácsházhoz. Musztács István és én ott maradtunk a börtönnél, kezünkbe adtak egy-egy karabélyt és 1 db löszert és közölték velünk, hogy segíthetünk magunkon, de el nem engednek bennünket. Reggel 9-kor megjelent egy másik szovjet tiszt 4 szovjet katonával és 2 fő magyar ÁVH-sal.

Elvittek bennünket a helyi ÁVH-ra és elvették tőlünk a 2 fegyvert és löszert. Ott egy óra múlva kihallgattak bennünket és kérdezték tőlünk, hogy hol lakunk? Ekkor közölték, menjünk haza, de 4 órakor ismét jelentkezzünk az ÁVH-n. Ezt ismételték több mint egy héten keresztül, naponta kétszer. Este 6 óra után megtiltották, hogy az utcára menjünk. Állandóan lakásomban kellett tartózkodnom. 3 hónap után ezt feladták, Nagyatádon mozoghattam, de vidékre nem mehettem. Egy hónap után önként bementem az ÁVH-ra, mivel munkahelyemen, a gépállomáson felfüggesztettek. Munkám

nem volt, nem tudtam miből élni, vagyis munkát kellett keresnem és vállalnom.

Seffer nevű ÁVH-s közölte velem, hogy megszüntették ellenem az ellenőrzést és kereshetek munkát.

Ezek ellenére Nagyatádon nem engedtek munkát vállalni. Mindenhol eltanácsoltak, mint „ellenforradalmárt”, így elhagytam Nagyatádot és Budapestre mentem. Ott dolgoztam másfél hónapot, de ismét behívtak katonának és le kellett töltenem a visszalevő katona időmet. Nagykanizsán voltam katona. Ott nem volt semmi bántódásom.

Miután leszereltem, hazajöttem Nagyatádra és itt elkezdődött a bántalmazásom. A helyi munkásőr-parancsnok, Marosi József különféle módon és rágalomokkal próbált inzultálni, vagyis minden munkahelyemen: Halgazdaság, Volán, Lábodi Állami Gazdaságnál éreztették velem, hogy „ellenforradalmár” vagyok, nincs helyem a szocialista társadalomban, nincsenek jogaim és kegyelemből dolgozhatok. Többször megkaptam egy pár jó vezető „elvtárstól”, hogy örüljek annak, hogy élek és itt lehetek.

Sajnos hosszú éveken keresztül kellett túrnöm amiatt, hogy mint kiskatona becsületben akartam élni és védeni hazámat.

Több esetben inzultáltak olyan elvtársak, akiket soha nem is láttam és nem ismertem, és azóta sem láttam, de nekik én mindig „ellenforradalmár” voltam és maradtam.

JEGYZETEK NAGYATÁDRÓL

Részlet a Nagyatádi Járási Rendőrkapitányság Forradalmi Tanácsának felhívásából. Közli: Szántó László: Lm.: 172-173 p. Forrás: SML XXXII. 10-17.

„...A járási rendőrkapitányság dolgozói kérik a járási nemzeti tanácsot, hogy a járási rendőrkapitányság forradalmi tanácsának vezetőjével, valamint a megyei nemzeti tanács forradalmi bizottságával és a megyei rendőrkapitányság forradalmi bizottságával vizsgálják felül a rendőrség jelenlegi állományát és határozzák meg azon személyeket, akik továbbra is a forradalmi rendőrség állományába tartozhatnak...

Együtt kívánunk működni a honvédség a nemzetőrség forradalmi egységeivel és kérjük, hogy alakítsák meg a fegyveres erők forradalmi tanácsát annak érdekében, hogy egységes irányítás legyen...

Nagyatád 1956. október 31-én.”

Gergó Sándorról Az ellenforradalom Somogyban című műből:

„Nagyatádon november 1-én reggel uszító jelszavak jelentek meg a házak falain: „Le a Rákosi bérencekkel” „ÁVH-sok akasszátok fel magatokat” „Szabad, független választásokat” „Oroszok takarodjatok haza” stb. Az üzemekben, s más hivatalokban felszínre kerültek az ellenforradalmi elemek. Az ellenforradalom szervezésében a járási tanács mezőgazdasági osztályán dolgozók döntő többsége, Isaszegi, Gergó, Varga stb. tevékenyen részt vettek.”

Lm.: 73.p.

„Közben kiadták a parancsot - november 4-én K.K.S. - az ott lévő nemzetőröknek, hogy összekötözött kézigránát tömeget dobáljanak be minden cellába, azonkívül egy géppisztoly sorozatot adjanak le.

E parancs végrehajtását azonban a szovjet csapatok bevonulása lehetetlenné tette. (Sic!) Lm.: 78-79. p.

Lásd még Nagyatádról: „Ellenforradalom...” 46. p.

„Megválasztották a nemzetőrséget, melynek parancsnoka Vida József, volt horthysta százados lett. Ezeknek sugalmazására jelentek meg azután a községben a népi demokrácia-ellenes, ÁVH-ellenes jelszavak, feliratok, amelyek az ÁVH-sok és a járás vezetőinek felakasztását követelték. Leváltották a község vezetőit. A községi tanács elnökének Szálai József volt községi bírót, titkárnak Kárpáti Károlyt, volt csökölyi főjegyzőt választották meg...”

BESZÉLGETÉSEK

Az 56-os Szövetség ma élő tagjai nagyrészt ugyancsak részesei voltak a forradalomnak, Nagyatádon vagy más helyeken, fiatal diákként, munkásként.

Velük beszélgettem és a tőlük hallottakat jegyeztem fel.

Bencsik István:

Gödöllőn voltam, agráregyetemista, második évfolyamra jártam.

Nyári gyakorlat után október 15-én kezdődött a tanítás. Éreztük, hogy van valami a levegőben, 18-tól sorozatos diákgyűléseket tartottunk.

23-án közösen mentünk Budapestre, a forradalom helyszínére. Máriabesenyőn egy kolostorban volt a kollégium, mikor hazamentünk, levertük a vörös csillagos címert – aztán vissza Pestre, ott akartunk lenni a történéseknél. Rokonoknál húztam meg magam, közben nem volt télikabátom, mert a szokásos „nyári” zálogházban várt rám. November 3-a után ottragadtam, nem jártak a vonatok. Polgárországban is részt vettem. November végén értem haza nagy keservesen szüleimhez, Rinyaújlakra.

Palaics János és Palaics György:

Öt bodvicai fiúval voltunk nemeztörök Nagyatádon, Vida József parancsoksága alatt. A fegyvereket nem adtunk le, mikor bejöttek az oroszok, ezért testvéremmel, Gyurival együtt lakásunkon elfogtak és a kaposvári börtönbe kerülünk. Hadbíróóság ítélezett felettünk: Engem 9 évre, testvéremet 6 évre ítélték.

Először a váci (ahol éhségstrájkban vettünk részt), majd a pesti gyűjtőfogházba kerülünk. A büntetésből én 5 év két

hónap, testvérem pedig 3 év után szabadultunk. Fiatalok voltunk, hazaszeretők, senkit nem bántottunk.

Simon Lászlóné V. Anna:

1956. október 27-én kislány voltam, amikor Berzencén édesanyámat, Virovecz Ferecnét (1911-1956) a templom előtt a sortűzben agyonlőtték. A családomat lesújtotta az esemény, melyről ezután évtizedekig nem beszélhettek. A sortűznek négy halálos és sok sebesült áldozata volt, a lövések nem szemben, hanem hátulról érték őket.

Dr. Szalai Imre ügyvéd: Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (Ny.t.szám: 11526/5/Ü/2006. „Mecseki láthatatlanok” fegyveres ellenforradalmárok. 121 o.)

16. sorszámú Szalai Imre (Segesd, 1933, an: Ágoston Júlia) Kaposvár, Sztálin u. 9. sz. alatti lakos, 1956. október 29. után a városban létrehozott nemzetőri zászlóaljban teljesített nemzetőri szolgálatot, majd november 4-e után résztvett a mecseki fegyveres harcokban.

Az 56-os Szövetség jelenlegi tagjait személyesen vagy családtagjaikon keresztül érintette a megtorlás.

Nagyné Gyánó Ágota

Kevés az eredeti irat

56-OS DOKUMENTUMOKAT KERES A LEVÉLTÁR

Megírásra vár Somogy forradalmi krónikája

Sokszor emlegetik azt, hogy az ötvenhatos forradalom és szabadságharc a nemzet lélekében élt és él. Több mint 33 évig legfőbb szűk körben lehetett fölírni. A múlt év közepétől azonban sorban megjelennek a Nagy Imrével, az 1956-tal foglalkozó könyvek. Ezekben először sok adathalmozást Somogyról is. Dr. Szántó László megyei levéltárossal a somogyi kutatás lehetőségeiről beszélgettünk.

— Van-e ügledő hiteles dokumentum, forrás ahhoz, hogy beláthatóan időn belül elkészüljön az 56-os forradalom somogyi krónikája, kronológiája?

Egy intézményben

— Műtán a volt pártarchívum iratanyaga — leltéi szerződés formájában — a megyei levéltár kezelésébe került, egy intézményben vannak elhelyezve a megye 1945 utáni történelmének feltáráshoz szükséges iratok, dokumentumok. Ezen belül természetesen az 1956-os, az én megfogalmazásomban a nemzeti-demokratikus forradalmi események dokumentumai is fellelhetők. Sajnos, alapvetően hiánycsak arra a két hátra vonatkozó eredeti levéltári iratok — az állami, a gazdaságköz szervezetenél —, a pártarchívumban őrzött anyagban nagyon kevés eredeti forrásanyag van

ezekről a napokról: szereplőiről, eseményeiről. Természetesen azért vannak iratok — részben eredetiek —, így különböző jegyzőkönyvek, főljegyzések a bizottságok, bizottmányok, munkás-, nemzeti tanácsok megalakulásáról, esetleg összeháteléről, ezek azonban rendkívül esetlegesek, tehát nem alkalmasak ma még önmagukban arra, hogy egy megalapozott, akarszak krónikajellegű összeállítást lehetne készíteni belőlük a Somogy megyei eseményekről. Ugyanakkor szükség van Somogyban is — különösen Kaposvárt illetően — a korabeli események krónikájának összeállítására, mégpedig a lehető legpontosabb időn belül, majd pedig egy alaposabb, tudományos igényű feltöltözésére. Pillanatnyilag elsősorban egy krónika jellegű összeállítást lehet csak készíteni.

— Egy év, kettő kell hozzá?

„Csapat” kell

— Talán egy éven belül elkészülhet, ha sikerül hozzá kialakítani egy megfelelő „csapatot”, részben a levéltár, nagyjából részben pedig külső munkatársak vállalkozásában, munkatársai mai helyzetét, ez az összeállítás nagy mértékben segítené a történelemoktatást az általános iskola nyolcadik, a középiskola negyedik osztályában.

— Összegyűjtik az egykori nemzetőrök, forradalmi bizottsági, munkástanács-tagok, a meghurcoltak, az elítéltek visszaemlékezéseit?

— Az előbb elmondottakból következik, hogy igen fontos, milyen módon lehetne bővíteni a két hét eseményeinek forrásanyagát. Szóba kerül ez a levéltárban belüli beszélgetések során, s valószínű, hogy más intézményekben is. Első helyen említeném azt: ha a kérdésben felsoroltak birtokában megmaradtak bármilyen dokumentumok — iratok, jegyzőkönyvek, saját korabeli, akár napló szerű főljegyzések — vagy fényképek, röpiratok, röplapok, plakátok, akkor ezeknek a levéltár lehetne a megőrző helyük az összegyűjtésük után. Egyértelmű a visszaemlékezések összegyűjtésével is.

Nem lehet elhalgatni, hogy készülték „főljegyzések” a forradalmi eseményekről 1957 tavaszán, Kora nyarán. Minden pártszervezetnek, illetve minden munkahelyen, intézményben, városban, faluban kellett egy összeállítást készíteni arról, hogyan zajlott le az akkor elismert forradalmi események, természetesen az akkori időknak megfelelő „célal”. Ezekben természetesen nem jutott szerep azoknak a visszaemlékezésekre, akik tevé-

keny részesek voltak a két hét eseményeinek.

Emlékezők és emlékezések

Éppen ezért indokolt lenne nagyon hamar olyasfajta akciót indítani, hogy mindazok, akik hajlandók leírni emlékeiket azokról a napokról, ezt tegyék meg. Ezzel hozzájárulhatnának a forradalom reális történelmének megismeréséhez. Ezen kívül összevethetők lennének az akkor készült „főljegyzések” az eseményeket a másik oldalról szemlélők, abban másként résztvevők visszaemlékezéseivel. Az események objektív feltárását tenné lehetővé, ha nagy számban gyűjthetők össze ilyen visszaemlékezések. A kevés rendelkezésre álló iratanyagból is kitűnik ugyanis, hogy ezek az események a különböző nagyobb vagy kisebb falvakba is kisugároztak, ott különböző bizottságok, tanácsok alakultak 1956 október végén — november elején. Az ezeket megalkotó személyek esetleges visszaemlékezései jóval pontosabb képet adnának a vidéki eseményeiről, ezekről ugyanis különösen keveset tudunk az eddigi források alapján.

Lajos Géza

Tüntetés után a tankok

Nagyatád készül az ünnepre: október 23-án 10 órakor a Kossuth-szobor mellett kopjafánál, amit az 56-os Szövetség állítottatott, gyűlnek össze a város polgárai, köztük a szentánák, akik részesei voltak a 43 éve történt eseményeknek.

Az október 23-i tüntetésről a rádióból értesültek a nagyatyádiak. Aznap egy burgonya-termesztési tanácskozás volt a községi tanács épületében, s mint az egyik résztvevő elmondta: másról folyt a szó, mindenki a tüntetésről beszélt, a hírekre figyelt. Októ-

ber 28-án délelőtt békés tüntetőcsoporthoz vonult végig a Baross utcán, a park felé. A szovjet csapatok azonnali kivonulását, a többpártrendszer és a demokratikus választások bevezetését, a beszolgáltatások eltörlését és a vallásszabadságot követelték. A II. világháborús emlékmű előtt szakasznyi fegyveres katona állta útjukat. A parancsnok megfenyegette őket: ha nem oszlanak szét, rájuk lövet. A katonák azonban leengedtek a fegyverüket, s az akkor már 4-500 főre duzzadt tömeg a Kossuth-szoborhoz ment, ott elenekelték a Himnuszt és a Szózatot. Ok-

tóber 29-én a mai Bárdos iskola tornatermében megalakult a járási nemzeti tanács, elnökevé dr. Tusa Pált választották, a titkára dr. Patáki Vince lett. A nemzeti tanács tagjai közé választották egyebek közt dr. Almos Józsefet, Gabl Aladárt, Gergő Sándort, Gyárfás Ferencet, Kárpáti Kálmánt, Kovács Ferencet, Levayvári Bélát, Sárdi Sándort, Vida Józsefet lett a nagyatyádi nemzetőrség parancsnoka. A nemzeti tanács kiadványát másnap eljuttatták a járás minden munkahelyére. Azután november 5-én Nagyatádon is megjelentek a szovjet tankok. N. J.

1998. október 21.

Forradalmunk a magyar—lengyel kapcsolatok tükrében

A lengyel és a magyar nép történelmének 1956-os találkozását háttérbe tárgyalta a múltban a hatalom, pedig tudjuk, az október 23-i események éppen a lengyelek melletti szimpátiatüntetéssel indultak Budapesten.

1956-ot az idén ünnepelhette először a lengyel és a magyar nép igazán méltó keretek között. Hétfőn délután nyílt meg a Műgyermek aulájában a „Poznan—Budapest, 1956” című dokumentumkiállítás, este pedig nagyszabású lengyel—magyar ünnepi koncertet rendezett a Lengyel Tájékoztató és Kulturális Központ. A két ország történelmének egybekapcsolódását szimbolizálta, hogy kiváló lengyel művészek (Bogdan Czapieteki zongoraművész, Tadeusz Strugała karmester) adtak elő magyar műveket (Erkel, Liszt), jeles magyar előadók (Prunyi Ilona, Kollár Imre) pedig lengyeleket (Chopin, Montuszkó) a Magyar Állami Hangversenyzenekar közreműködésével. Zbigniew Herbert és Csoóri Sándor verseit Sinkovits Imre szavalta el.

Az egyetlen ország Lengyelország volt, amelyik mindig is szolidaritást vállalt 1956-os forradalmunkkal — emelte ki ünnepi beszédében Vásárhelyi Miklós. Nem véletlen tehát, hogy az

1989. június 16-i temetésen a lengyelek voltak a legtöbben a külföldiek közül. S az sem véletlen, hogy a hatalom mindent megtejt a lengyelekről alkotott pozitív kép lerombolásáért a múltban. Emlékeztetett arra is, hogy bátor és tiszteletre méltó tett volt a világháború idején a lengyel menekültek befogadása, s ezt a Hitlerrel való szembe- szegülést nem merte volna megkockáztatni az ország vezetése, ha a nemzeti egyetértés nem lett volna meg már akkor is.

Kulin Ferenc képviselő, a másik ünnepi szónok, felvetette: nemcsak azt kellene vizsgálni, miért kellett elbuknia a forradalomnak, hanem azt is: miért nem sikerült a múlt hatalmának elfeledtetni 56 emlékét? Talán azért lehetett átörökíteni 56 szellemét, mert legtöbbször a félreállított, tiszta emberek hívták fel rá a figyelmet.

Október 22-én délután a Lengyel Kultúrában nyílt kiállítás „A padló alatt” címmel, mely a lengyelországi szamizdat kiadványokat mutatja be. Az anyagot Stanisław M. Jankowski krakkói történész, író mentette meg, illetve gyűjtötte és állította össze.

M. D.

III. rész

255. Részlet az MSZMP Nagyatádi Járási Intéző Bizottsága jelentéséből:

A nagyatádi járásban megtörtént ellenforradalmi eseményekről

Az ellenforradalmi események járásunk területén október 27-e körül vette kezdetét. 24- és 26-a közötti időszakban inkább az események menetét figyelték és készülődtek különböző megmozdulásokra.

Október 27–28–29-én történtek meg a községekben a fölvonulások melyek a Nemzeti Bizottságok megválasztásával lettek összekötve. Ezekben a fölvonulásokon már kommunista ellenes jelszavak is elhangzottak.

A nemzeti bizottságok megválasztásával lényegében a községekben is az ellenforradalmi erők jutottak hatalomra, mert összetételében ezek a bizottságok osztályidegen elemekből tevődtek ki. Részt vettek benne a kulákok, Horthysta jegyzők, stb. Ezeknek a tanácsoknak a ténykedése az volt, hogy leváltották a községi tanács apparátust és általuk megbízott embert állítottak oda a község ügyeinek intézéséhez. Továbbá megszervezték a nemzet őrséget és Nagyatádon lévő honvédségtől biztosították a fegyvert és a lőszert.

Nagyatádon október 24-én a rádió közlése alapján a község területén a dolgozók között nyugtalanság volt észlelhető. Október 25-én már a Járási Disz vezetői Ferenci János, Csikvár István, Németh Imre a fiatalokat felvonulásra készítettek. Igen tevékenyen vett részt Musztács István Disz fiatal aki az Erdőgazdaság Üzemi Disz szervezeténél tevékenykedett.

Október 28-án reggel 8 órakor Bodvica felől Béli János vezetésével 30 főből álló csoport a Kossuth szoborhoz vonult, majd itt csatlakoztak hozzájuk a templomból kijövők is. A felvonulást a fent nevezett Disz vezetők irányították, majd a Kossuth szobornál különböző beszédet mondtak, ezt mind egy 300 főből álló tömeg hallgatta meg. Ebben az időtájtban ülésezett a Járási Hazafias Népfrent bizottsága melynek az volt a célja, hogy kezdeményezze a Nemzeti Bizottságok megválasztását és ezeknek a bizottságoknak helyes irányban tereje munkáját.

29-én az üzemek és a község dolgozó parasztsága készültek a járási nemzeti bizottság megválasztására oly módon hogy megválasztották az üzemi munkástanácsot és egyben a küldötteket a járási nemzeti bizottságban. Ugyanezen a napon délelőtt már a Disz bizottság helyiségében Orbán és Sálinger nevű esendőrök és más elemek is készülődtek az 5 órára kitzűzött nemzeti bizottság választó gyűlésre.

Az ülésen a Járási Pártbizottság is képviseltette magát Szabó és Kóvágó elvtárs személyében. A gyűlés az állandó közbeszólásoktól nagyon zavaros volt, majd a küldöttek között verekedés támadt, tetleg is bántalmazták egymást. Csikvár István a Disz bizottság egyik dolgozója egyes alkalmakkor amikor a tömeg tapsolt rá szólt Szabó elvtársra hogy miért nem tapsol, amikor Szabó elvtárs tapsolt visszaszólt, hogy miért tapsol hiszen úgy sem ért vele egyet. A gyűlés vége felé Kóvágó elvtársat megmotozták és elvették fegyverét. Szabó elvtársra azért nem került sor, mivel látva a gyűlés helytelen irányba való menetét időközben kijött.

A gyűlésen további személyi tárgyalások következtek. Lévavári Béla tett előterjesztést a Járási Tanács vezetőinek leváltására. Itt mindjárt megtörténtek a kinevezések: Járási vezetőnek Dr. Pataki Vincét és Dr. Tusa Gábort nevezték ki. A nemzeti bizottság követelését a nyomdában kinyomtatták. – Éjfél-

kor a gyűlés végeztével Kurucz hdgy. Pajor Károly két géppisztolyos katona kíséretében a Járási Pártbizottságra átjöttek és az ott lévő pártfunkcionáriusokat megmotozták fegyvereiket elszedték és az udvaron lévő Járási Tanács gépkocsiját elvitték.

Október 30-án a megválasztott vezetők elfoglalták hivatalukat, legfontosabb tevékenységük az AVH és a rendőrség lefegyverzése és a nemzetőrség megszerzése. A nemzet őrség részére a Nagyatádon lévő katonai parancsnokság biztosította a fegyvert és lőszert. Felvették a kapcsolatot a községekkel aktívákon és más módszereken keresztül.

Október 31-én letartóztatták a Nagyatádon lévő ÁVH-okat, valamint nov. 1-én járási és községi kommunista vezetőket. November 1-én reggelre uszító jelszavak jelentek meg egyes házak falán. „Le a Rákosi bérencekkel. ÁVH-ok akasszátok föl magatokat, Szabad független választásokat, Oroszok takarodjatok haza, stb.” A letartóztatási parancsokat Tusa Gábor írta alá.

Az ellenforradalom szervezésében a Járási Tanács mezőgazdasági osztály dolgozói döntő többsége tevékenyen részt vett: Isaszegi, Gergő, Varga, stb. Ugyanakkor az üzemekben is és más hivatalokban is felszínre kerültek az ellenforradalmi elemek.

November 4-én amikor a szovjet csapatok támadása megindult az ellenforradalom katonai egységei ellen, a járási nemzeti bizottság felhívására bevonulások történtek, ezeket és a bent lévő honvédségi egységeket mozgósították a szovjetek elleni támadásra. A honvédségnél lévő kommunista tisztí vezetőök olyan ágyúkat bocsájtott a rendelkezésükre, amely lővés alkalmával inkább visszafelé sült volna mint előre. Nemzetőröknek nagy mennyiségű fegyvert és lőszert osztottak ki. A nemzetőrök életkora 14–17-ig terjed többségében. Ezeknek főszervezője Tusa Gábor és Pajor Károly volt. A szovjet csapatokkal szemben a kivonult egységek nem vették fel a harcot, mert már korábban elvonnak.

Az ellenforradalmárok a szovjet csapatok bevonulása hallatára tárgyalni mentek a börtönbe lévő elvtársakkal. Tettek olyan kijelentést, hogy mi megvédünk benneteket, de ti is védjétek meg az oroszoktól. Közben kiadták a parancsot az ott lévő nemzetőröknek, hogy összekötözött kézigránátot dobjanak be minden cellába, azon kívül egy géppisztolysorozatot adjanak le.

Ezt a parancsot nem hajtották végre, 5-én hajnalban bejöttek a Szovjet csapatok.

(...) 1957. március 12.

Forrás: SML XXXII. 10. 16.

Állambiztonsági Szolgálatok
Történelmi Levéltára
H-1067 Budapest, Fótvas u. 7
Ügyfélszolgálati Osztály

Ft H-1069 Bp. 207
Tel.: 06 1 478 6020
Fax: 06 1 478 6026
e-mail: info@szal.hu
Internet: www.szal.hu
Tel: 478-6025

I. számú példány
"Ajánlott! Tértivevény!"

Dr. Szalai Imre

Nagyatád
Kossuth u. 55.

7500

Nyt. szám: 11526/5/Ü/2004.
(Válaszában kérjük, hogy
szíveskedjék a fenti számra hivatkozni!)

Tisztelt Ügyfelünk!

Dr. SZALAI IMRE
ügyvéd
7500 Nagyatád, Baross G. u. 5. II. e. 213.
Tel.: 82/352-666 / 540-09-11-14
Attn: ügyv. 81048835-1-14

Türelmét megköszönve tájékoztatom, hogy munkatársaink kutatómunkájának eredményeként Önsz vonatkozóan 2 oldalnyi iratot feltűnt fel, melynek másolatát mellékeiként megküldjük. A másolatokat a törvényi előírásoknak megfelelően anonimizáltuk, azaz a más személy azonosítására alkalmas adatokat felismerhetetlenné tettük.

Amennyiben a további feldolgozás során személyére vonatkozó újabb adatot találunk, úgy arról minden külön kérelem nélkül is értesíteni fogjuk.

Budapest, 2004. február 20

Megértésében bízva, tisztelettel:

Bud Imre
Molnár Anita
osztályvezető

- Mellékletek:
- 1.) Fénymásolt iratok, 2 lap,
 - 2.) Az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára által őrzött dokumentumok megismerésével és nyilvánosságra hozatalával összefüggő jogszabályok kivonata, 1 lap

II.

"Mecseki Láthatatlanság"

Fegyveres ellenforradalmárok.

Dr. SZALAI JÁNOS

ügyvéd

100 Nagybani, Baross G. u. 5. B. k. 213
Tel. 82752-486 / 540-es m. 4548
Közzététel: 1956. évi 1. sz. 1.

1956 november 4.-én, amikor már nyilvánvaló volt, hogy a szovjet csapatok a városba jönnek, a börtönből szabadult elítéltek, haligánok, prostituáltak, kétes jellemű egyénekből mintegy 3500 személy verődött csoportba a Mecsekem.

A mecseki ellenforradalmi fegyveresek november 7.-e után a megmaradt kb. 7-800 főt szakaszokba osztották be. Parancsnoki tőrűsek 10-12 főből állt, gh. részleg, kórházzal és egészségügyi beosztottak kb. 14-16 fő, felderítők, különleges szakasz, kb. 18-20 fő. "Öttő", a "Laci", a "Károci", a "Gyula" szakaszok általában 25-30 főből álltak, míg az "Angyal", a "Jóska" és a "Sándor" szakasz létezését vezetőit és aktív tagjait eddig felderíteni nem tudtuk, ezekre vonatkozóan bővebb adatok nincsenek. /

- 9 -

A feltérképezés munkánk során a mecseki fegyveres ellenforradalmárok közül eddig az alábbi személyeket ismertük meg, akik a birtokunkban lévő dokumentációs anyagok alapján, mint beosztottak, illetőleg aktívabb tagok résztvettek a mecseki fegyveres bandita harcokban.

- 11 -

10 / Szalai János / 1806. évi, 1933. Ágoston Julia / Kaposvár, Ertálin ut. 9 sz. alatti lakos. 1956. október 29.-e után a városban létrehozott nemzetőri szolgálatjában teljesített nemzetőri szolgálatot, majd november 4.-e után résztvett a mecseki fegyveres harcokban.

- 121 -

Vizer István
r. szds.
alezredélyvezető

Pálotai János
r. t. üm.

Barta István
r. hgyv.
ezredélyvezető

K: 4 pl. 121 old. sz.
G: F. 6/13.
K: 11/5.-b.
Gest. Ver. H.
G. b. d.

V-150363

1917. 08. 10. an
Draza Anyulam is pomszeim. Szabolcsmegye, közép, a nagy nyugati
kúldési katonalásni is kúldési megkapottak. a mint felül
sarkon jól látható. Anyu és unokáját is megkapott, az
11. a nyugati laktár. Az unokáját is megkapott, az
Rék kúldési megkapott de az is jól látható. Szabolcsmegye, közép
kapottam, de az is jól látható. Az Anyu és unokáját is megkapott, az
Lajost meg kapottam meg, mint határ 100 oldaladál több
kúldési megkapott. Az unokáját is megkapott, az
maga megkapott megkapott, kúldési megkapott, az
Folyó az a kúldési is. Határ megkapott megkapott, az
folyó kúldési megkapott megkapott, az
Anyu kúldési megkapott megkapott, az
megkapott megkapott megkapott, az
megkapott megkapott megkapott, az

Mit szabad kúldeni?

Nincs szappan...

1917. 08. 25.
Egyed Anyulam is pomszeim. Szabolcsmegye, közép, a nagy nyugati
kúldési katonalásni is kúldési megkapottak. a mint felül
sarkon jól látható. Anyu és unokáját is megkapott, az
11. a nyugati laktár. Az unokáját is megkapott, az
Rék kúldési megkapott de az is jól látható. Szabolcsmegye, közép
kapottam, de az is jól látható. Az Anyu és unokáját is megkapott, az
Lajost meg kapottam meg, mint határ 100 oldaladál több
kúldési megkapott. Az unokáját is megkapott, az
maga megkapott megkapott, kúldési megkapott, az
Folyó az a kúldési is. Határ megkapott megkapott, az
folyó kúldési megkapott megkapott, az
Anyu kúldési megkapott megkapott, az
megkapott megkapott megkapott, az
megkapott megkapott megkapott, az

1944. IX. 25.

Heders Gyáni: Gyöngyösön egy új telephelyt építünk, amelyen jelenleg tartózkodunk, a munkák elvégzéséhez szükséges anyagokat, különösen a szén és a kén, a helyi kőbányából, valamint a szén a helyi kőbányából. A jelenlegi telephelyen is van szén, de az a minőségű, amit eddig használtunk, az a helyi kőbányából is van. Ezért szeretnénk új telephelyt építeni, ahol a szén a helyi kőbányából is van, és a kőbányák is vannak. Ezért szeretnénk új telephelyt építeni, ahol a szén a helyi kőbányából is van, és a kőbányák is vannak.

Eihagyatva: Nem közelekk a rabokkal, hogy látogatók jöttek, csak nem engedték be őket!

nyárvegi csomag. Félnek a táborban.

Közbiztonsági Bizottság Végrehajtó
 Bizottság Szabolcsmegye
 T. O. K. S. L. 4/3

1957. szept. 3.-án
 Tárgy: Intézkedés

Gyámság Ferenc 1903

Részletileg, hogy
 Kérelmet illetően van beadvány:

Beadvány: Szeptember 3.-án 9-14 óráig
 16 óvan állni gyermekek békessé nem lehet.
 Lakóhelyükre az értesítést hozni megvárni.

Az engedély" mellyel a feleség elutazott, de sok szór
 más társadal együtt kiába, nem engedték be a kapun át.

B. M. Somogy megye

Rendőrfőkapitány-ság

Szám: **7318/1** 1957. T. Tárgy: **Gyámság Ferenc**
nagyatádi lakos rendőrbiz
 sági felügyelet alá helyezése.

Határozat

Gyámság Ferenc 1903, **Andocs** **nő** család állapotú
utmester foglalkozású **ua.** előző foglalkozású, míg a férj:
Horváth Ágota anyja, **Nagyatádi** **Hunyadi** utca, 67. tér, **10** sz. alatti lakos
1/1957. Hst sz. rendelet alapján lakóhelyén rendőrbizsági felügyelet alá helyezni.

Nevezett rendőrbizsági felügyeletének módosítását az alábbiakban állapította meg:

- Jelen határozatom közlésétől követő minden mátkodix **xxx. vasárnap** napján de **12** óvkor
 zútoles a **nagyatádi**
 2. Ellátott ettől, hogy:
 a) lakóhely: **nagyatádi rendőrkapitány-ság**
 b) állandó bejelentett lakóhely:
 c) **italmérőhelyiséget, kulturális helyiséget, sportrendezvényeket, mozit,
 színházat és egyéb**
 nyilvános helyeket látogatson.
 d) lakóhelyén tartózkodó személyek között.
 A rendőrbizsági felügyelet szabályának megszegése vád. V. kijelentés az 1934. évi 16. tv. értelmében szabálysértés el-
 sántat von maga után.
 Ezenelöl jelen véghatározatnak a fent hivatkozott szabály értelmében törvényességi ellenőrzés végrehajtását.

Indoklás

Nevezett az ellenforradalom alatt a községben gyűlést szervezett, majd azon a 16 pontos követelést felolvasta. A gyűlés alkalmával a népidemokrácia ellen beszélt. Javaslatot tett a községi és járási vezetők leváltására, hangsúlyozta, hogy minden komunistát félre kell állítani, mert azok elárulták a népet, nérvuzok voltak. Javasolta, hogy a község követelje Mindszenti szabadonbocsájtását.

Fentiek alapján rendőri felügyelet alá helyezése szükséges.

Előterjesztés a Közigazgatási és Rendészeti Minisztérium részére a fentiek alapján a községben szervezett gyűlésről és a gyűlésen felolvasott követelésekről.

Kelt: Kaposvár, 1957. évi szeptember hó 26. -án.

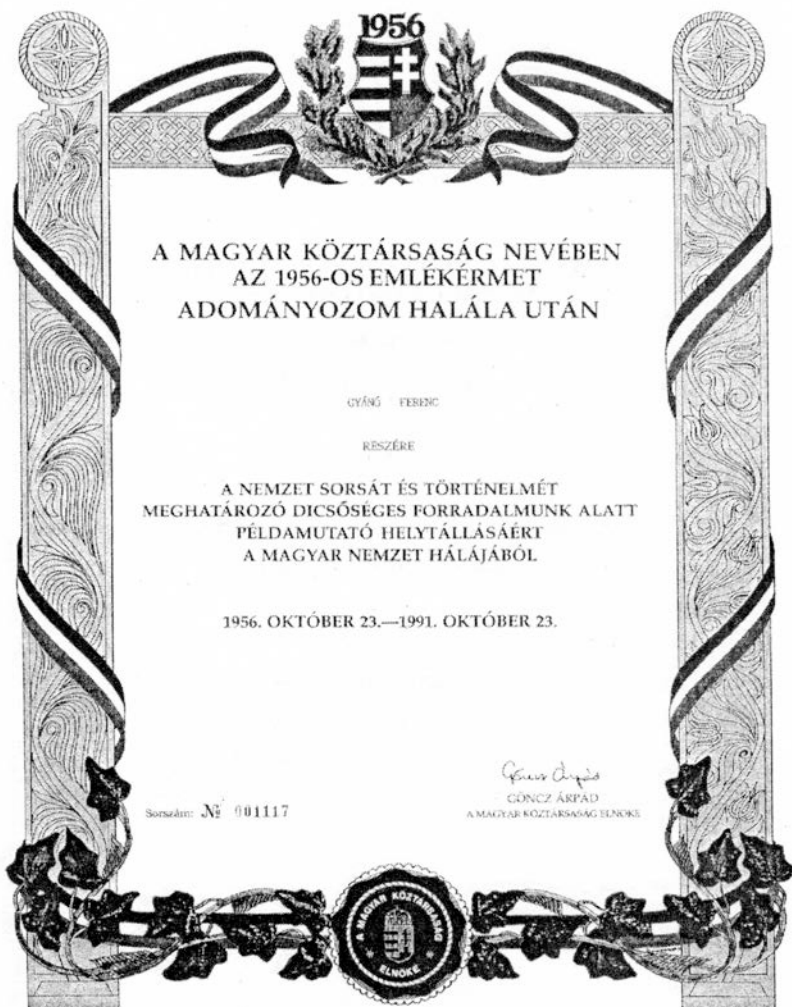
Az előző kikiáltott rendőrségi felügyelet alá helyezéssel elrendelt határozatban jogaimra történő kikötés után megnyugozom — emence felismerésel —

Solyom Gábor
A közigazgatási felügyelet
Kaposvár, 1957. szeptember 26.

Solyom Gábor, főnöke
Főkapitányság vez. t. t. t.

Sohogy jogaim Nyomtatási V. 37427 1950

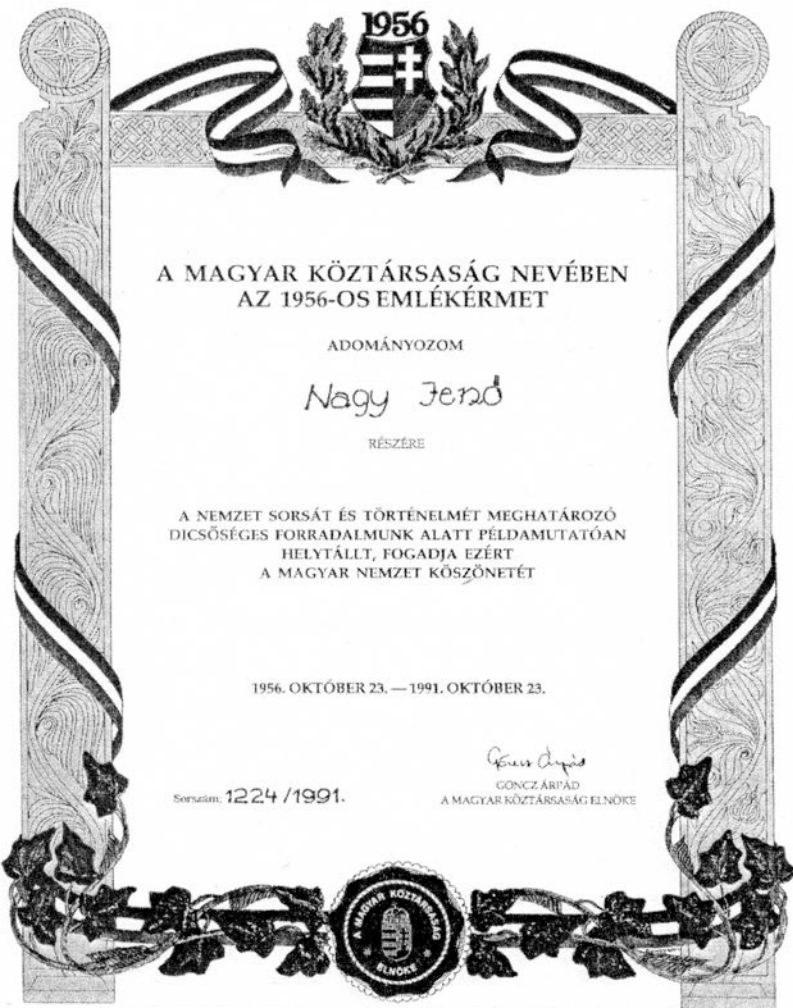
A HAZÁÉRT ÉS SZABADSÁGÉRT

Sorszám: № 001117

Göncz Árpád
GÖNCZ ÁRPAD
A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE

A HAZÁÉRT ÉS SZABADSÁGÉRT

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN
AZ 1956-OS EMLÉKÉRMET

ADOMÁNYOZOM

Nagy Ferenc

RÉSZÉRE

A NEMZET SORSÁT ÉS TÖRTÉNELMÉT MEGHATÁROZÓ
DICSŐSÉGES FORRADALMUNK ALATT PÉLDAMUTATÓAN
HELYTÁLLT, FOGADJA EZÉRT
A MAGYAR NEMZET KÖSZÖNETÉT

1956. OKTÓBER 23. — 1991. OKTÓBER 23.

Sorszám: 1224 / 1991.

Gábor Árpád
GONCZ ÁRPÁD
A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE

IV. rész

Gergó Sándor beszéde 2006. október 23-án

Tisztelt Ünneplők, hölgyeim és uraim!

Kedves barátaim, bajtársaim, Polgármester Úr, Képviselő urak!

Elöljáróban engedjék meg, hogy köszönetet mondjak Istenemnek bajtársaim és magam nevében, hogy megérhettük igaz, szent forradalmunk és szabadságharcunk 50-ik évfordulóját. Visszatekintve erre az elmúlt 50 évre sok félelemben, örömben, változást váró vágyakozásban volt részünk.

Mi, akik részesei voltunk 1956 sorsfordulatokat ígérő harcainak, történéseinek, szomorúan konstatáljuk, hogy nem ilyen lovat akartunk.

1956 októberének napjai hányatott sorsú nemzetünk történelmének felemelő és egyben tragikus időszakát elevenítik fel.

Ma olyan napnak, olyan eseménynek a megemlékezésére jöttünk össze, amely 50 évvel ezelőtt történt és a történet pillanatában hazánk a világ érdeklődésének a középpontjába került. 1956. október 23-án a Magyarországon történetekbe beleremegett a világ. Azokban a napokban az újságok a Szuezi csatorna körül kialakult konfliktusokról írtak szélteben, hosszában, de amikor híre ment, hogy a piciny Magyarország szembeszállt a Szovjet bolsevista világhatalommal, fegyvert fogott szabadságának kivívására, akkor abban a pillanatban az egész világ figyelme hazánkra szegeződött és a világsajtó ámulva írta a nagybetűs cikkeket arról a bátorságról,

hősiességről, melyet a magyar fiatalok, a magyar nép tanúsítottak, tanúsítottunk.

Az ötvenes évek elején a kommunista párt mindent elkövetett, hogy a diákság ne a saját fejével gondolkodjon, hogy ne legyen az ifjúságnak lehetősége önálló véleménynyilvánításra. Aki ez ellen vétett, annak már nem lehetett többé nyugodt éjszakája.

Hölgyeim és Uraim!

Szeretném kihangsúlyozni, hogy ma ünnepelni, emlékezni jöttünk és nem temetésre, gyászolni november 4-én. Ilyen történelmi eseményről való megemlékezés kapcsán természetesen felvetődik a bűnösök felelőssége éppúgy, ahogy a hősökrol is szólunk. Miután a barikád mindkét oldaláról élnek még résztvevők, világosan látnunk kell, hogy a mai MSZP párttagok között ma már elenyészően kevesen vannak, akik részt vettek a szabadságharcosok megtorlásában. Habár előfordul még olyan nonszensz eset, hogy 1956 után születettek között is vannak olyan tudatlanok, akik az 56-os Szervezetet jobboldaliaknak aposztrofálják és ellenzik érzelmi és anyagi támogatásukat. Ezek az egyének semmit nem tudnak 56-ról, csak azt szajkózzák, amit a kommunista éra tankönyvei tartalmaznak, sajnos még ma is. Mi társadalmi szervezet vagyunk és nem politikai.

Tisztelt Ünneplők!

Engedjék meg, hogy vázlatosan visszaidézzem azokat az éveket, amelyek alapján a II. Világháború utáni megtépázott magyar társadalom elkerülhetetlenül rohant a forradalom és szabadságharc felé.

Az 1948-49-es években moszkvai segédlettel felszámolták a demokratikus pártokat és létrehozták a kommunista pártot

Magyar Dolgozók Pártja fedőnéven. Ezzel megszületett a diktatúra hatalmi központja az állampárt Rákosi Mátyás, Kádár János, Farkas Mihály, Marosán György, Rajk László, Apró Antal, Révai József és Münich Ferenc vezetésével. A politikai hatalom egy kézben való összpontosítása önmagában kevésnek bizonyult. Nagyon nagy szükség volt a lelkek feletti hatalomra. Sőt ez volt a legfontosabb.

Magyarország egy keresztény szellemű, vallását gyakorló nemzet volt. A kommunisták viszont eredendően harcos ateistákként durván léptek fel a vallásos emberek és egyházak ellen. Az egyházban látták az emberek azt az erőt, amely ellenáll a diktatúrának és ezért volt nagy tekintélye Mindszenty József hercegprímásnak, a kálvinista Ravasz László és az evangélikus Ordas püspöknek. Aztán jött a kommunista provokáción alapuló pócspetri ügyet követő akasztás és az iskolák államosítása. 6500 egyházi iskolát államosítottak és ezzel megkezdődött a diákság ateista nevelése, amelynek még évtizedekig meg lesz a hatása.

Egyik legsúlyosabb vétke a kommunizmusnak éppen az volt, hogy az emberek tömegéből kiölte a hitet és szabadjára engedte az egymás iránti gyűlöletet, a szeretetlenséget. Az ateizmus megölte egy nemzet élő testét, szellemét, erkölcsét.

A Rákosi kormány az ellenség fogalmát kiterjesztette minden politikai erőre, sőt még saját pártjára is. 1949-ben perek sokasága indult és megteltek a börtönök politikai foglyokkal. Legfelsőbb szinten minden ügyben négy ember döntött: Rákosi, Gerő, Farkas és Révai. Döntéseikbe az itt tartózkodó húszezer szovjet tanácsadónak volt beleszólási joga. Az 1950-es évek elején beindult az embernek-ember elleni harca, az u.n. osztályharc.

A kommunista hatalom egyetlen nagy munkatáborrá alakította át az országot. Utcákon, tereken, iskolában ott

díszlegettek Marx, Engels, Lenin, Sztálin és Rákosi hatalmas képei, szobraik.

1953 márciusában meghalt Sztálin. Ettől az időtől kezdve egyre többen tették fel a kérdést, Ki felelős a törvényteleniségekért? Írók, újságírók, értelmiségiek keresni kezdték a kiutat az eszmei zűrzavarból. 1956 nyarán már egyre nyíltabb és merészebb bírálatok hangzottak el és felmerült már a szólásszabadság ügye is. 1956. október 6-án Rajk újratemetésén a 100 ezres tömeg nem a kommunista belügyminisztert gyászolta, hanem inkább az embertelen rendszer iránti megvetését fejezte ki. A gyászbeszédet Apró Antal mondta, akinek nem kevés köze volt Rajk kivégzéséhez.

A történelem folyamán a forradalmak fontos előfeltétele volt, hogy a nép elveszítse félelemérzetét és megérezze erejét. 1956 nyarán a Lengyelországi Poznanban nagy rendszerellenes tüntetés robbant ki. 700 lengyel hazafi veszítette életét.

Nálunk a Rákosi-éra alatt a szívekben összegyűlt tengernyi keserűség, a lefojtott vágy és indulat, a jogos elégedetlenség elementáris erővel tört felszínre. Mint zúgó áradat ragadta magával az embereket ez a történelmi pillanat. Sorra alakultak az egyetemisták szervezetei, amelyek pontokba foglalták követeléseiket. A leghíresebb a Szegedi, majd a Budapesti Műszaki Egyetem 16 felsorolt pontja lett.

Másnap, október 23-án délután a Petőfi szobornál kezdődő diáktüntetés néhány óra alatt hatalmas, többszázézes tömegtüntetéssé vált. Fiatalok, középkorúak, idősök, nők, férfiak, gyerekek harsogták a levegőbe „Ruszkik haza”. Kivágták a nemzeti zászló közepéből a gyűlölt Rákosi címert. A megalázott és megfélemlített nemzet egyetlen pillanat alatt felállt és megmutatta roppant erejét, ahogy azt már megtette néhányszor történelmünk folyamán.

A diktatúra politikai vezetői, az ÁVH és rendőrség nem voltak felkészülve ilyen erejű felkelésre.

A rádió épülete előtt már eldőrdültek a fegyverek.

A szovjet tankok megindultak Budapest felé. 1956. október 25-én a parlamenti sortűzben 60 ember halt meg és 300-an sebesültek meg. Ezért a súlyos bűnért egyetlen embert ítél el demokratikus bíróság.

A fiatalokban azonban lángolt a hazaszeretet, nem ijedtek meg, nem futottak széjjel, hanem megtámadták a tankokat. Ezzel megkezdődött a magyar nép huszadik századi forradalmi szabadságharca.

Már a forradalom első napjaiban széthullott a pártállam és létrejöttek a társadalmat összetartó szervezetek a forradalmi bizottságok, munkástanácsok.

Lázás ütemben folyt a kommunista diktatúra felszámolása. Napok alatt eltűntek a pártbizottságok és búvóhelyet kerestek a pártkáderek.

Ekkor már vidéken is lángolt minden igaz magyar szív, öt nap alatt, október 28-ra győzött a magyar forradalom és ámult a világ. Indult a munka, indult a békés átalakulás. Nagy Imre lett a miniszterelnök a gyűlölt Gerő helyett.

1956 november 4-nek gyászos hajnalán arra ébredt a főváros lakossága, hogy szovjet páncélosok özönlik el a város utcáit kíméletlenül rommá löve azokat az épületeket, ahonnan a szabadságharcosok tüzeltek rájuk. Megkezdődött a szovjet beavatkozás a fővárosban, majd mindenütt az országban.

Az időközben eltűnt Kádár János Apró Antallal, Münchenhez és szovjet közreműködéssel ellenkormányt hoztak létre a Nagy Imre kormánnyal szemben.

Hajnalban Nagy Imre miniszterelnök rádión keresztül megrázó szavakat intézett az ország népéhez és a világhoz. Idézzük fel: „Itt Nagy Imre beszél a Magyar Népköztársaság

Minisztertanácsának elnöke! Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes demokratikus magyar kormányt. Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van! Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével.”

A szabadságharcosok tudták, hogy százszoros túlerővel szállnak szembe, mégis halált megvető bátorsággal és leleményességgel harcoltak.

Háy Gyula a magyar írók nevében rádión kért segítséget a világtól. Segítség azonban sajnos sehonnan nem érkezett.

Tisztelt Emlékezők!

Röviden összefoglalva a Nagyatádon történő forradalmi eseményeket. Október 28-án délelőtt egy kb. 100 főből álló tüntető csoport érkezett a Zrínyi utca felől a Kossuth szobor felé tartva. Velük szemben egy szakasznyi katona sorakozott fel - egy tiszt vezetésével – lövésre tartott fegyverrel. A tiszt felszólította a felvonulókat, hogy oszoljanak, mert ellenkező esetben lövetni fog. Ekkor a tömegeből előugrott egy férfi – az Erdőgazdaság Musztács nevű DISZ titkára – aki kabátja szárnyát szétnyitva, mellét verve azt kiáltotta a katonáknak, hogy „Magyar testvéreim idelőjjetek, ha van merszetek”.

A katonák szinte egyszerre engedték le fegyverüket és elvegyültek a tüntetők között. Mindezeknek szem- és fültanúja voltam, mert a tüntetők közé tartoztam én is. Közben felszólításra a katonák egyszerre nyúltak sapkájukhoz és tépték le, dobták a földre a vörös csillagot. A szobornál – ott ahol ma áll – elénekeltük a Himnuszt, egy fiatal elszavalta a Talpra magyart, majd a járási DISZ titkár szólt az egybegyültekhez. A tüntetés záróakkordjaként Sárdi Sándor általános iskolai tanár barátom és későbbi bajtársam szavalta el a Szózatot.

Másnap október 29-én, amikor a forradalom már győzött a községi, járási tanácsok, intézmények, vállalatok, szövetkezetek küldötteket választottak a Községi és a Járási Nemzeti Tanács vezetőinek választásához. A Nemzeti Tanácsok alakuló ülését este a mai Bárdos Lajos általános iskola tornatermében tartották meg a delegáltak.

A Járási Tanács dolgozói Varga Imre járási főállattenyésztőt és engem – aki akkor járási főagronómus voltam – választottak meg küldöttnek.

A gyűlést megelőzően Varga Imrével közösen megfogalmaztunk egy 12 pontból álló kiáltványt a nagyatádi járás dolgozó népéhez. Ezt a kiáltványt én olvastam fel a nagygyűlésen általános helyeslés közepette. A gyűlés ezt követően megválasztotta a Járási Nemzeti Tanács tagjait és tisztségviselőit. Elnöknek: Dr. Tusa Gábort. Titkárnak és a Járási Tanács új vezetőjének: Dr. Pataki Vincét.

Tagjai: Dr. Álmos József, Gaál Aladár, Gál Ambrus, Gergó Sándor, Gyánó Ferenc, Kárpáti Kálmán, Kovács Ferenc, Lévavári Béla, Musztács István, Ország György, Pozvai Károly, Sárdi Sándor, Vida József.

Vida József a Nemzetőrség parancsnoka lett.

A kiáltványt nyomdába küldtük és reggelre több ezer példányban kinyomtatták és a küldöttek eljuttatták a községekbe.

A Községi Nemzeti Bizottság elnökének dr. Horváth Jenő közjegyzőt választották meg. Tagja volt a községi Nemzeti Bizottságnak Nagy Jenő bajtársam, aki Gyánó Feri bácsi veje volt.

Nagyatádon a forradalom békésen zajlott le. Semminemű atrocitásra nem került sor. Október 28-a után a forradalom győzelmét követően, a honvédség elszéledt, a rendőrség a forradalom oldalára állt. A Járási Nemzeti Tanácsba és a

Községi Nemzeti Bizottságba beválasztottakat a közrend fenntartásának elve vezérelte. Mindenhol, ahol kellett felléptünk az önbíráskodás ellen. Október 29-e után a Megyei Főügyészség elrendelte a kommunista rendszer járási vezető kádereinek védőőrizetét, a kijelölt nagyatádi börtönbe. A Nemzeti Tanács részéről a védőőrizetet Musztács Imre ellenőrizte az őrség parancsnoka Király Imre lett.

Mi itt Nagyatádon a termelő munka feltételeit igyekeztünk biztosítani és szerveztük élelmiszerek gyűjtését a közellátás nélkül maradt Budapest számára. Felemelő érzés volt látni és tapasztalni a ma hiánycikknek számító összefogást és egyet akarást.

Időközben a kommunista tömb országai a kulisszák mögött már eldöntötték forradalmunk és szabadságharcunk eltiprását. A „művelt” Nyugat mint már annyiszor ismételten cserben hagyta a magyar nemzetet, mint ahogy Rákóczi Ferenc függetlenségi harcát és az 1848-49-es forradalmat és szabadságharcot is. Szavakban sosem volt hiány, a tettek viszont mindig elmaradtak. Már akkor is jellemző volt a nyugatra a haszonelvőség, úgy mint most is.

Forradalmunk és szabadságharcunk sorsa megpecsételődött. Nagy Imre és a forradalom vezérkara magára maradt. Nagy Imre akkor vált a forradalom hőségévé, amikor válaszut elé érkezve ő az internacionalizmus és bolsevizmus hazug emberellenes ideológiája helyett a magára maradt és becsapott nemzetével vállalat tudatosan sorsközösséget.

Forradalmunk és szabadságharcunk elbukott. Megkezdődött a hazafiak elleni terrorhadjárat. Én akkor 26 évesen láttam a parasztság nyomorát. Láttam, hogy falun a párthoz hű félanalfabéta műveletlen pártkáderek egzecírozzák a dolgos parasztoakat, lesöprik padlásukat, elrekvirálják állataikat. Mivel

magam is somogyi parasztszármazású vagyok, mélységesen felháborított az az embertelenség és tudatos aljasság.

A november 4-e utáni véres megtorlásban pártalkalmazottak, politikai katonatisztek és az u.n. pufajkások jártak az élen.

A magyar kvizlingek szégyenérzet nélkül kürtölték világgá, hogy a szovjet csapatokat ők hívták be. Hazaárulásuk megbocsáthatatlan.

Az ország elnémult. A félelem légköre vált uralkodóvá, amit személyesen magam is átéltem. November 5-én reggel fél 8 órakor jött értem két rendőr a 6 éves kislányom mellől vittek el és az akkori községi tanács épületébe kísérték – ma Zeneiskola. A mostani Fehér galamb étterem előtt állt egy szovjet páncélkocsi és mellőle egy szovjet tiszt géppisztollyal futott felém, majd hasba vágott, oroszul kiabált. A páncélkocsi mellett a védőőrizetesk álltak, köztük Csordás János, aki a tisztet – nyet tovaris – szóval visszatartotta.

Ez volt az a szovjet tiszt, aki Kaposváron a mostani pártok háza előtt négy nemzetőr gimnazistát végzett ki november 4-én hajnalban.

A községi tanácson hárman vártak rám. Sasvári Ferenc járási tanácselnök, aki azonnal kirúgott a tanácsból. Az ÁVH parancsnoka háziőrizetet rendelt el ellenem. Ezt követően nagyon gyorsan eltűntem Nagyatádról.

Éjjeli házkutatások, elhurcolások, internálások és félholtra verések jellemezték ezt az időszakot.

Dr. Tusa Gábort 3 év hathónapi börtönbüntetésre ítélték 1958-ban, Kronekker Tibor mérnök 1 évet kapott.

Gyánó Feri bácsit Tökölre internálták. Pozvai Károlyt, Vránics Ferencet kegyetlenül megverték. Velem ez 1957. júliusában történt, amikor is egy marcali elhárító tiszt vert meg. Palaics János, Palaics György, Dombi József és Szabó János

nemeztör bajtársaimat súlyos börtönbüntetésre ítélték. Palaics János több mint 5 évet, a többiek 3 évnél tovább ültek börtönben.

Több mint kétszázezren külföldre menekültek. Nagy Imrét és társait Romániába deportálták. A vérbíróságok éjjel nappal működtek. Se szeri, se száma a halálos ítéleteknek. Megbízható források szerint 400-nál több forradalmárt végeztek ki, köztük Nagy Imrét és társait.

Magyarországon a bátor férfiak és gyermekemberek között aratott a halál. Magyar, zsidó, cigány, sváb került bitófára, mert harcoltak hazájuk szabadságáért.

Több, mint 10 ezer embert súlyos börtönbüntetésre ítélték. Az internáltak száma is meghaladta a 10 ezret. Családfenntartók tízezreit rúgták ki állásukból, és elhelyezkedésüket évekig megakadályozták. Ez utóbbi kategóriába tartoztam én is. A Községi és Járási Nemzeti Bizottság tagjai között már csak egyedül élek 76 évesen.

Mi voltunk az ellenforradalmi csöcselék, az imperialisták ügynökei, - azok akiknek ma a szocialista kormány gazsulál – a szocializmus esküdt ellenségei, pedig mi csak a hazájukat szerető emberek voltunk, akik fellázdadtunk – az azóta sem szűnő – hazugság, az önkény, az ostobaság, az elnyomás és hazánk megszállása ellen.

Mi itt Nagyatádon nem voltunk hősök, csupán olyan emberek, akik tették amit tenniük kellett, akik szerették nemzetüket, a szabadságot – de nem az ál liberális szabadosságot – és ragaszkodtak az igazsághoz és csömörlöttek a hazugságtól. A kádárista rendszer konszolidálódásával az elnyomás enyhült, de a hazugság tovább élt egész napjainkig. A forradalom bukása után a kevés meggyőződéses kommunista mellett egyre több párthűségével kérkedő kaméleon típusú ember tülekedett a húsosfazekat jelentő MSZMP lobogója alá.

Különösen a „haladó” értelmiség tolongott, mert a párttagság biztosította a karriert, a felemelkedést számukra. Ez egyúttal a kontraszelekció felgyorsulását is eredményezte, mert sokszor nem a rátermettebbek, a posztokra legalkalmasabbak nyertek alkalmazást, hanem azok, akik hitet tettek párhűségük mellett. Van egy közhelyszerű mondás, amely úgy szól, hogy „a történelem nem ismétli önmagát”.

Én ezt kategorikusan cáfolom, aki pedig nékem nem hisz, vessen egy pillantást a mai pártok és tagjaik kapcsolat-rendszerére.

A kommunista rendszer fokozatosan korrumpálódott, erkölcsi és anyagi válságba jutott. A leninista nemzetiségi politika jelszavából összetákolt szovjet birodalom szétesett. Összeomlott a nemzetközi kommunizmus bástyája. Nálunk a reform-kommunisták számukra a lehető legkedvezőbb álláspontot fogadták el, amikor a hatalom névleges átadása mellett döntöttek. A politikai hatalomról való időleges lemondásuk átmentette őket és a megszerzett gazdasági befolyásuk is megmaradt. A gazdasági élet vezető posztjain túlnyomórészt a régi nomenklatúra tagjai, a régi rendszer kedvezményezettjei ülnek most is. Régi igazság, hogy akié a gazdaság azé a hatalom.

Szeretnék egy Széchenyi István idézetet közreadni. A legnagyobb magyar a következőket írta le „Minden nemzetnek olyan kormánya van, minőt érdemel. Ha valami oknál fogva ostoba vagy komisz emberek ülnek egy bölcs és becsületes nép nyakára, akkor a nép azokat a silány fickókat minél hamarabb a pokol fenekére küldi. De, ha egy hitvány kormány huzamosan megmarad a helyén, akkor bizonyos, hogy a nemzetben van a hiba, akkor az a nemzet aljas vagy műveletlen”. Széchenyi István ezt a XIX. sz.-ban mondta, de ennek aktualitása minden párt regnáló politikai alakulatra nézve mára is érvényes.

Meggyőződésem, hogy a múlt lezárása nélkül ez a nemzet nem tud felemelt fejvel járni.

A múlt büneiért felelős szűk réteg megnevezése, jogi felelősségre vonása vagy morális elítélése nem sikkadhat el. Igazságot kell szolgáltatni, hogy a meggyötört és megkínzott szívekbe a bosszú helyét a békesség és szeretet érzése foglalja el. Nagyatádon eddig csak két ember kért bocsánatot attól, akit megalázott. Azóta ez a két ember nagyot nőtt a szememben. Keresztyén hitemhez ragaszkodva megbocsátottam.

Mi 56-osok összefogást és békességet hirdetünk minden jóakarató ember számára.

Olyan világot szeretnénk, ahol a magyarság nem bűn, ahol magyarságáért, politikai nézeteiért senki nem lehet gúny tárgya, ahol nemzeti szimbólumait – Árpádsávós zászló, turul madár – tisztelet övezi, ahol nemzeti himnuszunk nem csak egy dal, ahol hazug szájak minduntalan nem nacionalistáznak, rasszistáznak, nem antiszemitáznak és a bűnös nemzet kifejezés szajkózásával nem akarják erre a népre, erre az új generációra a fasizmus és a náciizmus elnyűtt gúnyját mindegyre ráhúzni.

Két eszeveszett korszak, a nyilas örület és a kommunista hatalom tobzódásának büneiért nem lehet az egész magyarságot, főleg az azóta felnőtt ifjúságot a szégyen padjára ültetni. Az szégyellje és zárja ki magát a tisztességes emberek közösségéből, aki így akar politikai tőkét kovácsolni.

A magyarság soha nem volt kirekesztő, hanem befogadó nemzetként híresült el. Ez az ország fogadta be a törökök elől menekülő szerbeket, a cári pogromtól megfélemlített zsidókat. Ez az ország lett hazája sokszázezer németnek és cigánynak is. A magyar nép türelmes, elfogadja mindenki másságát. Cserébe csak azt kérjük, hogy mindenki fogadja el a mi másságunkat is és hagyjanak fel a magyarságot provokáló kihívásaikkal, amely elsősorban a média egyes szereplőire vonatkozik.

Ne gerjessenek féktelen indulatok, mert a türelmünknek is van határa.

A haza, a nemzet érdekében közös összefogásra van szükségünk. Ez a tiszta szívből gerjedő összefogás nem csak az anyaországi magyarságra értendő. Össze kell fogni, erdélyi székely testvéreinkkel, a vajdasági, szlovákiai és a kárpátaljai magyarsággal és erkölcsi, anyagi támogatást kell részükre nyújtani, hogy a szláv és román közegben élő honfitársaink magyar nyelvűségüket, hitüket, magyarságtudatukat megőrizhessék és egyenrangú tagjai lehessenek a magyar nemzetnek. Teljes mellszélességgel támogatnunk kell autonómiát követelő törekvéseiket.

Optimista vagyok! 56 szellemisége végül is győzni fog.

Köszönöm türelmüket. Mindannyiukra Isten áldását kérem.

Nagyatád, 2006. október 23.

UTÓSZÓ

Helyett: Faludy György verses levelének sorait idézem.

A címe: Egy helytartóhoz 25 év után.

A Kádár Jánosnak küldött idézet az emigrációban íródott és így szól:

„... , hogy nagyhatalmak öngyilkos viszálya
közt magunkat békésnek és szabadnak
tudjuk egyszer? Nagy Imre így kívánta.
Őt is felakasztattad.”

Tartalom

Előszó	1
I.	
Egy kiállítás története /Nagyné Gyánó Ágota/	3
A forradalom nagyatádi kronológiája.....	4
A történések helyszínei	7
Kossuth szobor /kép/	
Zárda iskola /kép/	
Hősök szobra /kép/	
A választott testületek tagjai.....	9
II.	
Visszaemlékezések /Nagyné Gyánó Ágota/	10
Olvasókönyv /könyvrészlet – bibliográfiával/.....	11
Kiáltvány	20
Jegyzetek Nagyatádról	40
Beszélgetések /Nagyné Gyánó Ágota/	42
Sajtóközlemények /másolatok/	44
III.	
Dokumentumok	46
Dr. Szalai Imre	
Gyánó Ferenc: Tököli levelek	
REF eng.	
REF hat.	
Oklevelek.....	55
IV.	
Beszéd az 50. évfordulón /Gergó Sándor/	57
Utószó / Faludy idézet.....	70

